

FILATÉLIA
2025/1

*Téves tanúsítványok nyomában I.
Homokbálványosi postatörténeti elemzések I-III.
Hamis bélyegzés felismerése*

IMPRESSZUM

Filatélia 2025/1

I. évfolyam 1. szám (1.)
Pécs, 2025. december

A Magyar Bélyegszakértők Szövetségének
(MBSZ) ingyenes folyóirata.

A Philatelia címen 1914 és 1925 között
megjelenő bélyeggyűjtési folyóirat
hagyományát folytatva,
a megszűnés centenáriumának
2025. évében,
Filatélia néven újraindítva.

Kiadó:

Magyar Bélyegszakértők Szövetsége
7622 Pécs, Vargha D. u. 1/A.

Kiadásért felelős személy:

Szabó Zoltán

Szerkesztőség:

az MBSZ tagjai:
Derecskei Attila
dr. Gaudényi Tivadar

Felelős szerkesztő:

Szabó Zoltán

A folyóiratban való publikálás, vagy
bármely szakmai vitában való részvétel
az [Etikai kódex](#) elfogadását jelenti!

Minden Szerző és Hozzászóló a saját
tartalmáért felelős.

A Szerkesztőség és a Kiadó semmilyen
felelősséget nem vállal a megjelent írások
tartalmáért és az egyéni véleményekért.
A megjelentetett cikkek és hozzászólások
nem feltétlen tükrözik a Szerkesztőség
és/vagy a Kiadó álláspontját.

ISSN 3094-4074 (Online)

filatelia.hu

Digitális kiadás, 2025-

+36 20 312 8222

filatelia [pont] hu [kukac] gmail [pont] com

FILATÉLIA 2025/1

TARTALOM

SZABÓ ZOLTÁN: Köszöntő

DERECSKEI ATTILA: Téves tanúsítványok nyomában I. 1
(Modern tévnyomat-hamisítvány)

DR. GAUDÉNYI TIVADAR: Homokbálványosi postatörténeti elemzések I. 6
(A Körtéd-Homokbálványos hivatali levél)

DR. GAUDÉNYI TIVADAR: Homokbálványosi postatörténeti elemzések II. 11
(A Törökbecse-Homokbálványos levél, a munkaszüneti napok
"postája")

DR. GAUDÉNYI TIVADAR: Homokbálványosi postatörténeti elemzések III. 14
(Szabálytalanul megportózott katonai és csendőri levelek)

DERECSKEI ATTILA: Hamis bélyegzés felismerése 29
(Egy homokbálványosi postai bélyegző példája)

ABSTRACTS OF THE ARTICLES 35

A folyóiratot archiválja:

- az Internetes Bélyeggyűjtő Klub (<https://ibk10025.hu>),
- az Elektronikus Periodika Archívum és Adatbázis (<https://epa.oszk.hu>) és
- a Filatélia folyóirat weboldala (<https://filatelia.hu>).

A cikkek, közlemények csak változatlan tartalommal, nem kereskedelmi céllal,
a Szerző megnevezésével használhatóak!

CC BY-NC-ND 4.0 licenc

A Filatélia folyóirat a Scribus nyílt forráskódú kiadványszerkesztő szoftverrel készült.
Az MBSZ logó és a Filatélia logó az MBSZ tulajdona.

Köszöntő

Szabó Zoltán, Pécs

Tisztelt Olvasóink!

Nagy öröm és megtiszteltetés számunkra az, hogy köszönhetjük Önöket a **Filatélia** első számának megjelenése alkalmából!

Ez egy új, mindenki számára ingyenesen elérhető és letölthető, nyomtatható, szabadon terjeszthető periodika, amely a **Magyar Bélyegszakértők Szövetségének** (MBSZ) hivatalos lapjaként jött létre azzal a céllal, hogy méltó fórumot biztosítson a magyar filatéliai és postatörténeti kutatások közzétételéhez, valamint a gyűjtők, a kutatók, a kiállítók és a szakértők közötti kulturált, tényeken és kölcsönös tiszteleten alapuló párbeszédnek.

Szeretnénk folytatni az 1914 és 1925 között megjelent **Philatelia** című bélyeggyűjtési folyóirat hagyományát, ezért a megszűnés centenáriumi évében, 2025-ben, Filatélia néven újraindítjuk a lapot!

Hiszünk abban, hogy a bélyegek és a postatörténet nem csupán a gyűjtők és a kiállítók számára izgalmasak, hanem mindannyiunk múltját, kultúráját és mindennapjait mesélik el! Szeretnénk olyan írásokat közölni, amelyek egyszerre hitelesek, szakmailag alaposak, ugyanakkor közérthetőek és élvezetesek!

Célunk, hogy olyan tartalmakat kínáljunk, amelyek egyszerre szolgálják a tudományos igényű feldolgozást és a szélesebb közönség érdeklődését is! Küldetésünk továbbá, hogy fényt derítsünk a hamisítások és csalások eseteire, módjaira, technikáira és felismerhetőségére, ezzel is védve minden gyűjtőt és a filatélia hitelességét. Hiszünk és bízunk benne, hogy a **nyilvánosság erejével** sikeresebben tudjuk visszaszorítani a hamisításokat!

Mottónk:

”A hír szent, a vélemény szabad!” /Pulitzer József/

Alapvető értékeink az átláthatóság, a tisztesség, a szakmai és etikus szerkesztői munka. Kiemelten fontosnak tartjuk a korlátozás-mentességet, mert hisszük, hogy csak így lehet valódi értéket teremteni! Nálunk helye van minden szakmai véleménynek és eszmecserének, ezért mindenkit kérünk és biztatunk arra, hogy kutatási eredményeiket, illetve a már megjelentetett írásokkal kapcsolatos álláspontjaikat, észrevételeiket osszák meg a folyóirat adta lehetőségeken keresztül!

Mindezen céljainkról, alapértékeinkről és az újságban történő vélemény nyilvánítás kereteiről bővebben a **Küldetésnyilatkozatunkban** és az **Etikai kódexünkben** olvashatnak!

Bízunk abban, hogy lapunk hozzájárul a filatéliai közösség építéséhez, és minden érdeklődő talál számára hasznos és élvezetes olvasmányt! Reméljük, hogy velünk tartanak ezen a nehéz, kihívásokkal teli, de nagyon szép úton, és együtt alakítjuk ki a **Filatélia** szakmai alapú, baráti légkörű közösségét!

Karácsony közeledtével kívánok Mindenkinek békés, áldott Ünnepeket, az új évet tekintve pedig jó egészséget, nagyon sok szép új gyűjteményi darabot és sikeres filatéliai munkásságot!

Pécs, 2025. december

Üdvözlettel,

Szabó Zoltán
Felelős szerkesztő

Téves tanúsítványok nyomában I. (Modern tévnyomat-hamisítvány)

Derecskei Attila, Budapest

A jelen tanulmány a *Bélyegvilág* 2025. 3-4. számának 36-37. oldalain már publikálásra került, amelyet a Szerző kérésére - apróbb módosításokkal - a sorozat első részeként újra közlünk.

Kivonat

Az 1973-as Nikolausz Kopernikusz (MBK 2860) bélyeg egy ún. nedves metszetmélynyomásos eljárással készült, amelynél a használt direkt szín festéke sűrű állagú, a nyomaton éles vonalakkal rajzolódik ki. A vizsgált hamis tévnyomat estében egy hígabb festéket használtak, amelyet például a rasztermélynyomású, vagy modern tintasugaras nyomtatáskor alkalmaznak. A nyomatkép a viszkozitás eltérése miatt összességében elmosódott, semmilyen metszetre utaló ismertetőjegyet, jellemzőket nem mutat.

Kulcsszavak: Kopernikusz, nyomdatechnika, hamis tévnyomat, 1973, MBK 2860

Bevezető

A jelen cikk a mai, már-már átlagos háztartási számítástechnika lehetőségeivel visszaélő bélyeghamisítás egy példáját részletezi. A vizsgált bélyeg a 2021. május 30-i lejárattal megtartott 13. Sinkó árverés 2197. számú tétele volt (**1973. Nikolausz Kopernikusz** - tévnyomat hátoldali teljes ívszínátnyomattal, MBK 2860) [Glatz István SZ-1501/2021 számú, 2021. január 12-i keltezésű Tanúsítványával](#), melynek szövegezése szerint:

" Kétoldali nyomattal, nyomási eltéréssel igazi nyomdai selejt. ...
Véleményem szerint a vizsgált szelvényes bélyeg valódi nyomdai selejt. "

A bélyeget még az árverés előtt volt lehetőségem megvizsgálni a várható érdekessége miatt. A vizsgált filatéliai objektum eredetileg a budapesti Pénzjegynyomdában használt, ún. nedves metszetmélynyomásos eljárással készült. Ennek az eljárásnak a különlegessége, hogy a papír meghatározott, magasabb nedvességtartalommal kerül a nyomógépbe. Ezáltal a metszet a nedves papírt sokkal karakteresebben, a nagy nyomóerő hatására sokkal erősebben deformálja. Ugyanakkor a szükséges nyomóerő a nedves papírt a metszetekbe jobban belepréseli, így nagyobb mélységű metszésekben, vésetekben is erősebben deformálódik. Az így, vonalszinten kissé megnyúlt papírrostok a papírlap száradását követően sem nyerik vissza eredeti sima felületi szerkezetüket. Ezért ezt tapintással (a papír száradása után) is jól lehet érezni; a papír hátoldalán a nedves eljárás nyomatainál határozottan kivehetők. Súroló fényben a hátoldali mélyedések szélén jól látható árnyék keletkezik. A bélyeggyűjtők általában erről ismerik fel könnyebben a réznyomást.

A metszetmélynyomást ebben az esetben is egy előre kikevert kék színű festékkel, úgynevezett direkt-színnel készítették. A nyomaton így nem láthatóak eltérő színű festéknyomok, amelyek a többszínnyomás (CMYK) jellemzői. A valódi Kopernikusz-bélyeg esetében ezért hagyományos egyszínnyomatról beszélünk, adott, kevert színű festékkel előállítva.

A nyomtatás menete

Az ilyen eljárással készült bélyegek papírját a nyomtatás után, de a további feldolgozás előtt ezért először hagyni kell megszáradni. A már száraz, nyomtatott papíríveket az esetleg szükséges méretre vágás után gumizzák. A ragasztóanyag felvitele (gumizás) tehát csak a nyomat és a papír megszáradását követően történhet. Ilyenkor a nyomtatási fázison, munkálatokon már túl vagyunk. A már gumizott ívet újra nyomógépbe tenni szárazon nem lehet, hiszen a száraz papírra történő nyomás a nedves eljárás lényegéből adódóan nem eredményez értékelhető nyomatképet.

A papír az újabb nedvesítés hatására pedig a gumizás miatt a gépbe ragadna, ezért arra így nem lehet nyomtatni. A vizsgált bélyegnél a hátoldali nyomat a gumizás fölött van. Mindezek alapján a hátoldalra került nyomatkép rendes nyomtatási rend mellett nem lehet a ragasztóanyag utáni keletkezésű, csak a ragasztóanyag és a papír közötti rétegként lehetne jelen.

A nyomáspróbák esetén a metszetmélynyomásnál indokolatlan egy már kinyomott rendes ív ismételt felhasználása. Ha az első nyomást követően a papírt nedves állapotban, tehát még a festék száradását megelőzően tennék újra a gépbe, akkor az erős nyomóerő miatt az előoldali, még meg nem száradt nyomatkép szétkenődne, foltokká préselődne. A papír és a festék megszáradása után pedig indokolhatatlan a papír ismételt nyomása a hátoldalán, és érthetetlen egy újranedvesítést követően. Habár a metszetmélynyomatás papírja az átlagos, más eljárásokra optimalizált papíroknál jóval drágább, néhány ív ismételt felhasználása ezt a takarékoskodást nem indokolja. Figyelembe véve a gumizást, az ismételt hátoldali nyomtatás értelmetlen.

A bélyeget megvizsgálva a gumizás a hátoldalon teljesen sértetlen, megegyezik egy eredeti fogazott példányéval, és láthatóan a hátoldali nyomatkép alatt, tehát közvetlenül a papíron van. Nem a hátoldali nyomás után került a bélyegre. (Lásd feljebb a nyomásmenet leírásánál!) Nyomási menet szempontjából tehát kizárt, hogy normál, szokványos, üzemszerű működési körülmények közt ilyen nyomat létrejöjjön. A hátoldali nyomat egy utólagos, nem nyomdai beavatkozás eredménye.

A nyomat képe

A személyes vizsgálat során látottak alapján, és az árverezőháztól származó képeken is látható, hogy a nyomat képe feltűnően elmosódott és színes pontokból áll (lásd 1. ábra, a hátoldal egy részletével). Erről kijelenthető, hogy a metszetmélynyomásra nem jellemző, sőt, kifejezetten idegen tőle.

1. ábra. Tintasugaras hátoldali hamis nyomat nagyítása.

A metszetmélynyomásnál a vonalvastagságtól függetlenül a metszett vonalak élesek és határozottak (lásd 2. ábra, a valódi bélyegkép nagyítása).

A nedves nyomási eljárás esetén a papír túlzott nedvessége esetén is csak minimális mértékben, halvány fátyolszerűen mosódhat el a vonalak széle. Ennek oka, hogy a metszetmélynyomó festékek sűrű állagúak. Viszkozitásuk erősen eltér a hígabb festékektől, amelyeket például a rasztermélynyomású vagy modern tintasugaras nyomtatáskor alkalmaznak. A nyomatkép összességében elmosódott, semmilyen metszetre utaló ismertetőjegyet, jellemzőket nem mutat.

A festék színe a metszetmélynyomásnál mindig, a nyomaton mindenhol azonos, amint azt az eljárás leírásánál már megjegyeztem. Az 1. ábrán látható bélyegképnél számos helyen vöröses, ciánkék elszíneződés és fekete nyomok is láthatóak. A szín összetevői a festék keverését követően nem láthatók elkülönülten a színrészecskék mikroszkopikus mérete miatt.

2. ábra. Valódi metszetmélynyomás nagyítása.

Eszerint az 1. ábrán látható, a perforátlan bélyegpár hátoldalán lévő, jól láthatóan pontocskákból álló, ám bizonytalanul elkenődött nyomat (fekete, magenta és cían pontok) bizonyosan nem metszetmélynyomásúak, hanem egyértelműen tintasugaras nyomtatótól származnak.

A nyomat élettenségét a felhasznált tintasugaras (bubble jet) festék és eljárás eredményezi. Ezeket a festékeket száraz, gumizatlan papírokra történő nyomtatáshoz fejlesztették.

Tekintettel arra, hogy a normál felhasználás esetén ezek a híg festékek egy, a felületükön nem zárt, rostos szerkezetű papírra kerülnek, ezért a beszívódásos száradási mechanizmus miatt a papírra kerülésük pillanatában a rostok közé az oldószerük beszívódik. Ezzel a felvitt pontok széle viszonylag határozott, és csak mikroszkopikus tartományban látható némi bizonytalan pontszél.

A valódi nyomat vonalai mindig határozottak, jól elkülönülnek egymástól. Színük mindig megegyezik, mivel ugyanazzal az egy, külön kikevert festékkel készülnek. A metszetmélynyomó festékek sűrűek. A 2. ábrán látható a valódi bélyegkép vonalainak határozottsága, a grafika árnyalatainak metszési technikája. Kiemelkedően látványosan különbözik a négyzethálós képrész. A vizsgált bélyeg hátoldali (tintasugaras) képe feltűnően elmosódott, de a pontocskákból álló nyomatszerkezet így is határozottan felismerhető.

Az elmosódottság abból ered, hogy az előoldalon már nyomott, metszetmélynyomású bélyeg hátoldalát már gumizták. Ez a gumizás pedig a papír hátoldali rostos szerkezetébe kissé beszívódva, de még a papír felületén az összetételéből adódóan a felületet zárttá és vízállóvá teszi. Ezért a beszívódásos száradású tintasugaras festék csak felületi száradással (oldószer felületi párolgásával) szárad meg sokkal lassabban. A vízállóság célja, hogy a bélyeg gumizásának nedvesítésével a borítékra felragasztható legyen a bélyegpapír átázásának megakadályozása mellett.

Ez a gumiréteg a felületi rostok porózus szerkezetét lezárja. Ezért a tintasugaras, híg festék a papírra kerüléskor nem tud beszívódni, száradása csak felületi párolgással megy végbe. Ez a hosszabb időtartam éppen elég ahhoz, hogy az egymás mellé, illetve egymásra kerülő pontok részben összefolyjanak. Így az adott színösszetevők akár kissé kevert színt is létrehozhatnak lassabb felületi száradás esetén. A különböző tintasugaras festékcseppek papírra kerülésének időeltolódása a nyomtató felépítésének, konkrétan a nyomtatófejek kérdésköre. Az határozottan kijelenthető, hogy ez a hátoldali nyomat egy tintasugaras nyomtatótól származik, a nyomat pedig egy már rendesen elkészített, de fogazatlan bélyeg utólagos manipulálása, meghamisítása.

A nyomatképek elhelyezkedése

Az elő- és hátoldali nyomat elcsúszása is a fentieket támasztja alá. Ha ez a bélyeg akár egy tintasugaras nyomtatóval, de teljes ívben készült volna, akkor a nyomtató papírbehúzó mechanikája egyrészt az ívet az előoldali képpel függőleges tengelyében azonosan húzta volna be, figyelmesebb beállítással jó eséllyel a két nyomat képe átvilágítva közelítően azonos helyen lenne. A nyomtató típusától, felépítésétől függően az elcsúszást több körülmény is befolyásolhatja.

A kis méretű papír és a ferde vágás (alul a MAGYAR POSTA szöveg hiánya) annak is lehet a következménye, hogy a bélyeget hibásan vágták (3. ábra). Azonban makulatúra ívet nem szokás vágni, helyette azt megsemmisítik. Ennek a ferdén vágott, és alul kisebb nyomathibát (folt a 3 Ft fölött) mutató bélyegnek az egyetlen lehetséges magyarázata, hogy egy makulatúra-ívből kivágva, a nyomdából az ellenőrzést megkerülve kerülhetett ki.

A nyomatkép szempontjából tehát kizárt, hogy ez egy valóban nyomdai kivitelű nyomat selejt példánya (próbanyomat, beállóív vagy más makulatúra) lenne. Ez egy utólagos, házi, tintasugaras nyomtatóval készített hamisítvány, (4. ábra) nem nyomdai makulatúra, nem valódi és nem tévnyomat.

3. ábra. Valódi nyomat (előoldal),
éles metszetmélynomással.

4. ábra. Hamis nyomat (hátdoldal),
tintasugaras nyomtatással.

Összesítés, végkövetkeztetés

A hamisítvány alapja egy ferdén, bélyegképhiánnal vágott példány. A kisebb festékezési hiba miatt nem zárható ki, hogy makulatúrából kikerült példány.

A hátoldali nyomat gumizás után készült, amit bizonyít, hogy a nyomat festékanyaga a gumizás fölött van. A nyomat nem metszetmélynyomás, mivel a metszetmélynyomásra utaló papírtorzulás sem látható az előoldalon való bemélyedések, hátoldalon való kidomborodások formájában (5. ábra).

A fentiek alapján megállapítható, hogy a bélyeghez mellékelt Tanúsítvány tartalma téves, a bélyeg alapszintű nyomdatechnikai ismeretek mellett is könnyedén felismerhető tévnyomat-hamisítvány.

Jelen szakvéleményem mellékletekkel együtt megtalálható a **Magyar Bélyegszakértők Szövetségének (MBSZ)** honlapján, a belyegvizsgalat.hu weboldalon is.

5. ábra. A valódi metszetmélynyomásos előoldal (b),
és a hamis tintasugaras hátoldal (j) nagyítása.

Irodalom:

- Pákozdi L. - Simády B. (1981). *A Magyar Bélyegek Monográfiája VII., Magyar postabélyegek (1962-1979) és díjjegyes postai nyomtatványok (1965-1979)*

[Abstract in English on page 35.](#)

Homokbálványosi postatörténeti elemzések I. (A Körtéd-Homokbálványos hivatali levél)

dr. Gaudényi Tivadar, Újvidék (Szerbia)

Kivonat

A vizsgálat tárgya a Körtéd-Homokbálványos hivatali levél volt. A postatörténeti tárgy egy eredeti felhasználású körtédi hivatali levél, amely Fehértemplomról Homokbálványosra került továbbításra postai úton. A levél a közeli Fehértemplomon lett feladva, mivel Körtéden nem volt működő posta 1919-ben. Az időszak postaforgalmi szabályai alapján a hivatalos levelek, mint ez esetben is, mentesültek a postadíj megfizetése alól. A kor postai szabályaival ellentétben kerültek fel a homokbálványosi felülnyomott portóbélyegek a Körtéden íródott, de Fehértemplomon feladott levélre. A levélen cenzúrázás jelei nincsenek. Mivel nem egyértelmű a portózás indokoltsága, nem lehet kizárni a lehetséges visszaéléseket és a későbbi indokolatlan manipulációkat a homokbálványosi felülnyomású portóbélyegekkel és egy visszadátumozott homokbálványosi bélyegzővel.

Kulcsszavak: Homokbálványos, Bavanište, postatörténet, hivatali levelek, 1919, 1920.

Bevezető

A Bélyegvilág 2023. november-decemberi számában megjelent, "Egy száz éve lappangó levél" című írásban (Bodnár, 2023) több hibát is észleltem, ami miatt az ott bemutatott postatörténeti tárgyról egy téves képet kaphattunk. Mivel a cikk szerzője egy nekem címzett nyílt levélben (Bodnár, 2025) közzétette, hogy: "... ezidáig egyetlen egy fenti közleményre sem reagáltak a témához sokkal jobban értő szakértők, holott erre hosszú-hosszú évek álltak rendelkezésre" (misperint hogy hiba, vagy elírás lett volna bennük), így az alábbi rövid elemzést teszem közzé az általam fellelt hibákról, és pár megfontolandó dologról.

Lánctépő és nem láncgörő

Lánctépő néven került be az 1919-es laibachi (ljubljanai) sorozat a magyar filatéliai irodalomba (Szabó-Antal, 1944). A "láncgörő" szó ebben az esetben nem megfelelő fordítás és alkalmazása sem indokolt, függetlenül attól, hogy Etre is így használta (Etre, 1980). Megjegyzésként említhető, hogy Lord Byron a Szonett Chillonról (*Sonnet on Chillon*) című művének fordításában is a lánctépő szót használja a magyar műfordító (Somlyó György).

A lánctépő (eredetiben "verigar") az első sorozat a laibachi kiadású, és ezzel a szlovén postabélyegek közül, amelyet 1919. január 3-án adtak ki. A laibachi kiadású SHS bélyegek (más tartományok bélyegeinek hiánya miatt)

az egész SHS területén használatban voltak, kivéve Szerbiát és Montenegrót (de innen is ismertek felhasznált darabok).

A bélyegeket Ivan Vavpotič szlovén festőművész, egyetemi tanár tervezte. A 3-tól 40 vinar névértékű bélyegeken egy láncait (a rabszolgaság bilincseit) széttépő rabszolga látható, ezért a szlovének ezeket a bélyegeket "verigar"-nak ("lánctépő") nevezik, amit a filatéliai világ is átvett.

A rabszolga alakját Vavpotič egy modell alapján készítette el; Stane Dergancról, a szlovén és (később) jugoszláv válogatott tornászról mintázva (1. ábra). A kisebb képméretű bélyegeken (3-tól 14 vinarig) a rabszolga derékig látható, míg a nagyobb méretűeken (20-tól 40 vinarig) a teljes alakos ábrázolás kapott helyet.

1. ábra. Postatiszta 30 vinaros lánctépő bélyeg, amelyből a vizsgált borítékra is került egy példány (forrás: philasearch.com).

A sorozatot 1919. április 8-án többféle papírra, különböző technikákkal újranyomtatták, és magasabb, koronában megadott értékekkel, valamint más motívummal is kiegészítették. 1920. június 24-én a vinarokat és koronákat para és dinár értékek váltották fel.

A rendes postai bélyegeken kívül portó- és újságbélyegeket is nyomtattak. A bélyegeken a kép fölött cirill betűkkel az állt, hogy SHS Állam ("ДРЖАВА СХС"), míg a kép alatt latin betűkkel volt kiírva ("DRŽAVA SHS"). A Szlovén Posta - fennállásának 75. évfordulója alkalmából - 1993. március 19-én egy alkalmi bélyeget adott ki, amelyen szintén a lánctépő motívumot használta.

Nem kereskedelmi, hanem hivatali levél

A Körtéd-Homokbálványos levél (2. ábra) esetében egyértelműen egy hivatali levélről van szó. A levél hátoldalán, feladóként Körtéd Község szerepel (szerbül: "Opština Kruščica" / illetve eredetiben cirill betűkkel: "Општина Крушчица") (3. ábra). A levél Körtéd hivatali bélyegzőjével van lezárva, amelyen Körtéd Község Igazgatósága (Opštinsko Poglavarstvo Kruščica, eredetiben: Општинско Поглаварство Крушчица) szerepel, amely nagyjából a járási igazgatóságnak felel meg.

Körtéd Község Igazgatóságának a bélyegzője halványan ugyan, de szintén ott van a címlapon, szabályosan a címzett neve fölött a jobb felső sarokban bizonyítva, hogy hivatalból van küldve és díjmentességet élvez.

A fentiek alapján nem értem, hogy a cikk szerzője mire alapozva állította azt az írásában (Bodnár, 2023), hogy ez egy kereskedelmi levél lenne.

2. ábra. A Körtéd-Homokbálványos levél címlapja.
(Képernyőkép: <https://ibk10025.hu>).

3. ábra. A Körtéd-Homokbálványos levél hátlapja.
(Képernyőkép: <https://ibk10025.hu>).

Körtédnek akkor nem volt postája, a levélnek Fehértemplom a feladási helye.

A Fehértemplom bélyegző nem "átmenő" bélyegző, hanem a feladási hely bélyegzője.

Körtéd kb. 5 km-re észak-keletre van Fehértemplomtól, amely az egykori Temes vármegyéhez tartozott. Az adatok alapján akkoriban (1919) nem volt működő postája, bélyegzője sem ismert. Ezt az állítást könnyen le lehet ellenőrizni Kostyán tanulmányában (Kostyán, 1973). Körtéd postaforgalmát akkoriban Fehértemplomon keresztül bonyolították le. Fehértemplom a feladási posta bélyegzője (2. ábra). Nem tudom, hogy a cikk szerzője mi alapján jutott olyan következtetésre, hogy a fehértemplomi bélyegző "átmenő" bélyegző lenne.

Hivatali bélyegzőről van szó, nem cenzúrabélyegzőről

Ahogy azt már említettem, a levél Körtéd hivatali bélyegzőjével van ellátva (lezárva), illetve Körtéd Község Igazgatóságának szintén ott van a bélyegzője a címlapon is, ahol a másik kettő, fekete színű postai bélyegzők (Homokbálványos és Fehértemplom).

Szabálytalan portóbélyegzés

Már több olyan darabról van tudomásunk, ahol a Homokbálványosra címzett küldemények szabálytalanul lettek megportózva. A hivatalból küldött, és egyéb esetekben portómentes küldeményeknél szabálytalan portózások a szerb csapatok által megszállt Dél-magyarországi településeken csak nagyon ritkán, valószínűleg tévedésből történtek. Azonban Homokbálványoson a díjmentességet élvező küldemények szabálytalan megportózása (a portózott darabok arányát tekintve) 1919-1920 folyamán inkább rendszerszintűnek mondható.

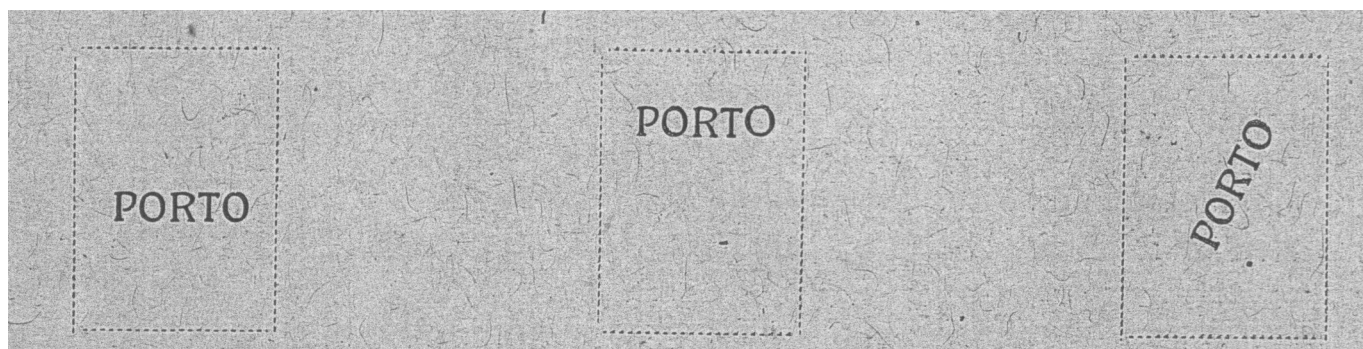
A "10 PORTO 10" felülnyomat nem felel meg a mintának

Bodnár (2023) a cikkében a hírlapbélyegeken szereplő "10 PORTO 10" felülnyomatot a felülnyomat minták alapján a D-típusként azonosítja, amely megállapítása téves, ugyanis ez egy hivatalosan el nem fogadott felülnyomatnak a képe. A hivatalosan elfogadott felülnyomatok csak a "PORTO" szót tartalmazzák (Groó, 1921) (4. ábra).

Fontos azt is megemlíteni, hogy a felülnyomatok táblázatos kimutatásában már a számjegyes felülnyomatok is szerepelnek, de arról nincs tudomásunk, hogy ezeket a felülnyomatokat elfogadta volna-e a nagybecskereki postaigazgatóság. A később megjelentetett cikkekben a felülnyomatok mintáinak az ábrái között nincs 100 fillér portó felülnyomat (Ettre, 1978, 1980).

Ettre (1978, 1980) a cikkeiben nevezte át őket típusokra. Ha pl. Ettre 1980-as tanulmányát megnézzük, láthatjuk azt, hogy a D-mintájú felülnyomat sorai másképp helyezkednek el; az első sor számjegye (10) balra, a második sor szava (PORTO) középre, míg a harmadik sor számjegye (10) jobbra van rendezve (5. ábra). Ezzel szemben a Fehértemplom-Homokbálysos levélen középre van rendezve mind a 3 sor tartalma (2. ábra).

Ezen részletek alapján az Ettre-féle D mintának a felülnyomat-képe különbözik a vizsgált levélen lévő felülnyomatoktól. A hírlapbélyegeken lévő számjegyes felülnyomatok nem egyeznek meg a hivatalosan elfogadott mintákkal.

4. ábra. A homokbálysosi portó felülnyomatok hivatalos, elfogadott mintái Groó (1921) cikkéből.

5. ábra. A homokbálysosi portó felülnyomatok típusai Ettre (1980) cikke alapján.

A lánctépő portóbélyeg jelentősége

Ha egyértelmű lenne, hogy a portózás szabályos és a portóbélyegek szabványszerűek lettek volna, a laibachi lánctépő bélyegek felhasználása egyértelműen bizonyítaná, hogy a nagybecskereki postaigazgatóságtól legkésőbb még 1919. december elején megérkeztek Homokbálysosra az ún. tartományi SHS bélyegek (a laibachi kiadású SHS forgalmi sor). Azonban a nagybecskereki posta irata alapján (Örvös, 1929), ezek már 1919. szeptemberében átvételre kerültek.

Elgondolkodtató körülmény

A forgalmi bélyegek a nagybecskereki postaigazgatóságról még 1919. szeptemberében vagy októberében elpostázásra kerültek (Örvös, 1929). A dokumentumok alapján már akkor megkap(hat)ták az SHS bélyegeket, és csak ekkor lett a PORTO felülnyomás is jóváhagyva. A felülnyomott portóbélyegek nagy része nem SHS-es, hanem magyar bélyegekre készült. Mivel valamennyi, Homokbálványosra címzett küldemény indok nélkül, szabálytalanul meg lett portózva és ismervén a tanár úr (Groó) és a postamester (Gráf) együttműködését, nem zárhatjuk ki, hogy ezeket a portózásokat később is megtehették egy visszádatumozott bélyegzővel, amikor már bebizonyosodott, hogy a magyar bélyegeket nem tudják felhasználni. Ugyanakkor, felülnyomással ezeket is felragaszthatták a már futott, vagy kézbesített küldeményekre. Evvel növelhették a számukat az így is kis számú, szabályosan megportózott homokbálványosi küldeményeknek. Ebből a célból akár felhasználhatták a már felbontott levelek borítékjait is. Groó, aki általában sietett cikket, jelentést írni a Philateliába, meglepő módon a homokbálványosi és homokosi (?) provizóriumról a cikket csak 1921. második felében írta (Groó, 1921), amikor már csak az egész SHS területére egységes SHS bélyegek voltak használatban, és addig Gráf postamester segítségének köszönhetően elkészül(hetet)t mindennel, amit a bélyegpiacon értékesíteni tervezett; az 1919. augusztusi portózásoktól kezdve az 1920. januári portózásokig bezárólag. A szívességi bélyegzés a homokbálványosi postán nem volt probléma, amelyre a bizonyíték az 1920. január 31-i homokbálványosi portóbélyegzésű, Mariborba címzett boríték (Nagy, 2016 - 25. ábra ill. Bodnár, 2022 - 18. ábra). Emellett 1921-ben már használatba vették az új szerb, ill. SHS bélyegzőket is Homokbálványoson, ami miatt a magyar bélyegzőt kivonták a használatból.

Talán nem Krstić-féle papír volt a 2023-as szakvélemény?

Bodnár (2023) cikke alapján csak sejthetem, egyúttal remélem azt, hogy nem Krstić-féle papír volt a hivatkozott "... 2023-as szerbiai szakvélemény", ugyanis neki ez nem volt a vizsgálati területe (hanem a megszállási területéről csak Baranya és Temesvár szerb bélyegei és postatörténete.) Ezek mellett, Aleksandar Krstić kizárásra került a Jugoszláv Filatelisták Szövetség bélyegvizsgáló szervezetéből, ugyanis a szervezet szabályzatát több ponton is megsértette. A kizárásáról szóló határozat szövege megtalálható (Bilten SFJ, 2001). Szerbiában nincs megbízható bélyegvizsgáló a homokbálványosi postatörténeti anyagra vonatkozóan.

Összegzés

Az elemzett postatörténeti tárgy egy eredeti felhasználású körtédi hivatali levél, melyet Homokbálványosra küldtek. A levél a közeli Fehértemplomon lett feladva, mivel Körtéden nem volt működő posta 1919-ben. Az időszak postaforgalmi szabályai alapján a hivatalos levelek, mint ez esetben is, mentesültek a postai díj megfizetése alól. A kor postai szabályaival ellentétben kerültek a homokbálványosi felülnyomott portóbélyegek a Körtéden íródott, Fehértemplomon feladott levélre. A levélen cenzúrázás jelei nincsenek. Mivel nem egyértelmű a portózás indokoltsága, nem lehet kizárni a lehetséges későbbi visszaéléseket a homokbálványosi felülnyomású portóbélyegekkel és egy visszádatumozott homokbálványosi bélyegzővel.

Irodalom:

- *Bilten Saveza filatelista Jugoslavije (Bilten SFJ) (2001). nr. 13, 9-10.*
- Dr. Bodnár Zs. (2022). Legendás postamesterek I.: Homokbálványos 2. rész, *Bélyegvilág, 2022 (9), 17-19.*
- Dr. Bodnár Zs. (2023). Egy száz éve lappangó levél, *Bélyegvilág, 2023 (11-12), 10-11.*
- Dr. Bodnár Zs. (2025). Nyílt levél dr. Gaudényi Tivadar: „Hamisítványok 1919 Zombor-Obrenovac (-Homokbálványos)” című közleményére, *Bélyegvilág, 2025 (3-4), 21-22.*
- Ettore, L. S. (1978). Homokbálványos: A Special Overprint Nobody Knows, *News of Hungarian Philately, 1978 (2-3) Vol 9, No 2., 1-6.*
- Dr. Ettore L. (1980). A homokbálványosi portó provizórium, *Philatelica, 80 (1), 23-33.*
- Groó Á. (1921). A homokbálványosi és a homokosi provizóriumok, *Philatelia, 1921 (9), 3-6.*
- Kostyán Á. (1973). *A Magyar Bélyegek Monográfiája VI., A magyar postaigazgatás bélyegzői (1867-1967)*
- Dr. Nagy F. (2016). Egy szerb falu Magyarországon. Bavaniste-Homokbálványos postatörténete, 1868-1920, *Philatelica, 2016 (1), 1-13.*
- Örvös J. (1929). A homokbálványosi portó provizóriumok, *Filatéliai Kurír, 1929 (8), 167-168.*
- Szabó-Antal J. (szerk.) (1944). *A Dunamedence államainak bélyegkatalógusa 1944*, Szilágyi Béla kiad., Budapest

[Abstract in English on page 35.](#)

Homokbálványosi postatörténeti elemzések II. (A Törökbecse-Homokbálványos levél, a munkaszüneti napok “postája”)

dr. Gaudényi Tivadar, Újvidék (Szerbia)

Kivonat

A vizsgálat tárgyát a Törökbecse-Homokbálványos levél képezte, mely esetében nem bizonyítható a postai (futott) felhasználás. A törökbecsei feladási bélyegző ünnepnap és munkaszüneti napi (1920.01.01, Újév napja), amikor a posta nem dolgozott. A homokbálványosi posta érkezési bélyegzője szintén egy munkaszüneti naphoz (1920.01.04., vasárnap) kötött, amikor a posta szintén nem dolgozott. A levélen a homokbálványosi portó provizórium felülnyomott bélyeg a hivatalosan el nem fogadott mintájú felülnyomások közé tartozik.

Kulcsszavak: Törökbecse, Homokbálványos, Bavanište, portó provizórium, utólagos bélyegzés, 1920

Bevezető

A postatörténeti tárgyak elemzésekor sok részletre ki kell térni, mivel a postatörténeti tárgy minden elemének meg kell felelnie a korabeli postai felhasználásnak, illetve a postai kezelésnek. A postatörténeti tárgyak elemzésénél gyakran előfordul, hogy az egyik logikátlan elem rámutat egy másik hasonló, vagy egyéb rendellenességre is. Jelen rövid tanulmányomban egy olyan "postatörténeti" tárgyról írok, amely a Philatelica (Nagy, 2016 - 19. ábra) és a Bélyegvilág (Bodnár, 2022 - 14a. ábra) oldalain már korábban bemutatásra került (1. ábra). Sajnos egyik előző publikációban sem lett még közzétéve a levél hátoldala, így a cikkemben kizárólag a címlap elemzését fogom bemutatni, amely három elem vizsgálatát tartalmazza.

1. ábra. A Törökbecse-Homokbálványos levél címlapja.
(Képernyőkép: <https://ibk10025.hu>).

Az újévi törökbecsei postai bélyegző

Ami mindjárt meglepő, az az 1920. január 1-i törökbecsei feladási bélyegzés dátuma. A Postai Rendeletek (például az 1918-as Posta és Távirida Rendeletek Tára) egyértelműen rendelkeztek arról, hogy ünnepnapokon az általános postaforgalom szünetelt, csak rendkívüli esetekben volt minimális ügyelet. Január 1-je (azaz Újév napja) már akkoriban is állami ünnepnap volt.

A Posta és Távirida Rendeletek Tára 1918-as kiadása alapján (amely 1921-ig érvényben volt):

„Az ünnepnapokon a postahivatalok zárva tartanak, kivéve azokat az eseteket, amikor a helyi viszonyok sürgős postai szolgáltatásokat indokolnak.”

A fentiek alól természetesen kivételt képezhettek a nagyobb városok (pl. a megyeszékhelyek), ahol az ügyeletes posták korlátozott nyitvatartással, sürgős ügyeket (pl. táviratokat) kezelhettek. A szerb megszállású Tiszántúlra vonatkozóan új szabályzat ekkor még nem lett meghozva. Az 1921-es népszámlálás adatai alapján Homokbányósnak 6.174 fő, míg Törökbecsének 3.829 fő lakosa volt (Direkcija Državne statistike - Beograd, 1924), és az akkori körülményeknek megfelelően a kisebb települések közé tartoztak, amelyeken, így Törökkanizsán is, a posta szinte biztosan zárva volt 1920. január 1-én. Említésre méltó körülmény, hogy 1920. január 1-i törökbecsei postabélyegzői feladási dátummal ezen kívül más küldemény nem ismert.

A leírtak alapján az 1920. január 1-i bélyegzés nem zárja ki annak a lehetőséget, hogy az említett levél valódi postai forgalomban nem volt, és pl. akár egy visszadátumozott szívességi bélyegzésű objektum is lehet.

A vasárnapi homokbányósi postai bélyegző

A homokbányósi érkezési bélyegző dátuma 1920. január 4-e, amely egy vasárnapi nap volt! Mint már említettük, Homokbányósnak egy kisebb település volt, ahol a korabeli gyakorlat szerint a postahivatalok többsége vasárnap zárva tartott. Azonban a nagyobb városokban, mint például a megyeszékhelyeken, vagy a logisztikai központokban előfordulhatott, hogy bizonyos postahivatalok ügyeleti rendben, korlátozott nyitvatartással működtek vasárnapokon is.

A homokbányósi postahivatal 1920-as nyitvatartási idejére vonatkozóan konkrét dokumentumot nem ismerünk. A Postai Szolgálati Szabályzat 1918-as kiadásában (amely 1920-ig nem változott), a munkanapokkal kapcsolatban az alábbiak találhatók, így a korabeli postai szabályozások és gyakorlatok alapján valószínűsíthető, hogy a nyitvatartás a következőképpen alakulhatott:

- Hétköznapokon: a postahivatalok általában reggel 8 órától délután 6 óráig tartottak nyitva, ebédszünettel.
- Szombaton: a nyitvatartás rövidebb volt, általában csak délig.
- Vasárnapokon és ünnepnapokon: a legtöbb postahivatal zárva tartott! Azonban nagyobb városokban, (például: Szabadkán, Nagybecskerekén) előfordulhatott, hogy bizonyos postahivatalok ügyeleti rendben, korlátozott nyitvatartással működtek vasárnapokon is, elsősorban sürgős ügyek, például táviratok feladása vagy átvétele céljából.

Az 1919-1920-as évek időszakát tekintve eddig csupán néhány, homokbányósi felülnyomott bélyegekkel ellátott lapon/borítékon található meg a homokbányósi postai bélyegző. Más küldemények, vasárnapi portózással ebből az időszakból nem ismertek. Ezért okkal felmerülhet a gyanúja annak, hogy például a postabélyegző betétjének számjegyei utólagosan lettek visszatekerve, és így született meg a vasárnapi dátumú lebélyegzés.

A hivatalosan el nem fogadott felülnyomású 100 filléres portóbélyeg

A hírlapbélyegen egy hivatalosan el nem fogadott portós felülnyomat képe található. A hivatalosan elfogadott felülnyomatok csak a "PORTO" szót tartalmazzák (Groó, 1921 => Homokbányósi postatörténeti elemzések I., 4. ábra). Fontos megemlíteni, hogy a felülnyomatok táblázatos kimutatásában már a számjegyes felülnyomatok is szerepelnek, de arról, hogy ezeket a felülnyomatokat elfogadta volna-e a nagybecskereki postaigazgatóság, arról nincs tudomásunk. A később megjelentetett cikkekben a felülnyomatok mintáinak ábrái között sincs vörös színű 100 fillér portó felülnyomat (Ettre, 1978, 1980). Ettre cikkeiben sincs leírva, hogy a 100 filléres felülnyomat hivatalosan is elfogadásra került volna. Ezek szerint a hírlapbélyegen lévő felülnyomat semmiképp sem a létező, és a nagybecskereki postahivatal által elfogadott mintának felel meg.

Elgondolkodtató megfogalmazások

A *Philatelica* és a *Bélyegvilág* oldalain megjelentetett cikkekben a két különböző Szerző a postatörténeti tárgy leírásában közzétette, hogy:

"A fellelhető küldemények valamennyije a postautat végigfutva, mindig tarifahelyesen lett megportózva." (Nagy, 2016), illetve

"A bemutatott anyag áttekintése után nagyon remélem, hogy a kedves olvasó számára is evidenssé vált, hogy valóságos és valódi filatéliai értéket képviselő küldeményekről van szó, amelyek:

- a hivatalos postai utat mindig végigjárták ..." (Bodnár, 2022).

Sajnos mivel mindkét postai bélyegzésen lévő dátum a kisebb postahivatalok nyitvatartási idején kívüli, így erősen megkérdőjelezhető, hogy egy valóban futott, szabályosan kezelt postai küldeményről van-e szó. Véleményem szerint ezen információk elemzésének hiánya az előző cikkek Szerzői (Nagy, 2016; Bodnár, 2022) részéről egy komoly mulasztás.

Összefoglalás

A "Törökbecse-Homokbálványos" levél feladási bélyegzője egy ünnepnaphoz és munkaszüneti naphoz (Újév napjához) kötött, amikor a vizsgált időszakban a törökbecsei posta nem dolgozott. Az érkezési posta bélyegzője ugyancsak egy munkaszüneti naphoz (vasárnap) kötött, amikor a homokbálványosi posta szintén nem dolgozott. Ezek alapján, mint valóban futott postai küldeményként, nem egyértelmű a postai felhasználás. A "Törökbecse-Homokbálványos" levélen lévő, felülnyomott homokbálványosi portóbélyeg a nem hivatalos felülnyomások kategóriába tartozik, mivel nem felel meg a hivatalosan elfogadott felülnyomási mintáknak. Az elemzések eredményei alapján a "Törökbecse-Homokbálványos" levél postatörténeti léte erősen megkérdőjelezhető!

Köszönetnyilvánítás

Külön köszönettel tartozok a cikk megírásához segítséget nyújtó alábbi filatelistáknak:

- Tanzl Iván (Újvidék),
- André Károly (Törökbecse), és
- Stevan Boškov (Homokbálványos).

Irodalom:

- Dr. Bodnár Zs. (2022). Legendás postamesterek I.: Homokbálványos 2. rész, *Bélyegvilág*, 2022 (9), 17-19.
- Direkcija Državne statistike Beograd (szerk.) (1924). *Prethodni rezultati popisa stanovništva u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca 31. januara 1921. godine - I.*, Sarajevo.
- Ettore, L. S. (1978). Homokbálványos: A Special Overprint Nobody Knows, *News of Hungarian Philately*, 1978 (2-3) Vol 9, No 2., 1-6.
- Dr. Ettore L. (1980). A homokbálványosi portó provizórium, *Philatelica*, 1980 (1), 23-33.
- Groó Á. (1921). A homokbálványosi és a homokosi provizóriumok, *Philatelica*, 1921 (9), 3-6.
- Dr. Nagy F. (2016). Egy szerb falu Magyarországon. Bavaniste-Homokbálványos postatörténete, 1868-1920, *Philatelica*, 2016 (1), 1-13.

[Abstract in English on page 35.](#)

Homokbálványosi postatörténeti elemzések III. (Szabálytalanul megportózott katonai és csendőri levelek)

dr. Gaudényi Tivadar, Újvidék (Szerbia)

Kivonat

A vizsgálat tárgyát a korábbi publikációkban megtalálható, 1919. novembere és 1920. januárja között Homokbálványosra küldött katonai és csendőri küldemények képezték. Ezek a niši, prilipi, cetinjei és a szarajevói küldemények. A homokbálványosi portóztatásuk indokolatlan, szabálytalan és rendszerszintű volt. Emellett, a Szarajevóban 1919. december 23-án feladott levél Homokbálványoson 1920. január 4-én (vasárnap) lett megportózva (amikor a posta nem dolgozott), ami egy olyan forgatókönyvre is utalhat, hogy a portóbélyegek felragasztása és lebélyegzése a kézbesítés után történhetett azért, hogy az adott tárgyak később a bélyegpiacon magasabb árat képviseljenek. Ezt az időszakot a homokbálványosi portó provizóriumok második időszakaként írhatjuk le, amely a felhasználásuk utolsó három 3 hónapjára vonatkozik, és ekkor kerülhettek a küldeményekre a hivatalosan el nem fogadott számjegyekkel ellátott felülnyomatú homokbálványosi bélyegek is.

Kulcsszavak: Homokbálványos, Bavanište, katonai levelek, szabálytalan portózás, portó provizórium, 1919, 1920

Bevezető

Az eddig megjelent tanulmányok egyszer sem tértek ki a szabálytalanul megportózott, Homokbálványosra címzett katonai és csendőri levelek kérdéskörére. Jelen cikkemben a filatéliai szakirodalomban már megjelent küldemények elemzését mutatom be, ezért egyes ábrák sajnos gyenge minőségűek. A vizsgálataim tárgyai a következő cikkekben kerültek korábban bemutatásra: Etre (1978a, 1978b), Kobelbauer (2012), Nagy (2016), Bodnár (2022). Elemzésemben most csak a fenti cikkekben már megjelentetett objektumokat érintem, azonban fontos megemlíteni, hogy a Homokbálványosra címzett, ismert katonai küldemények száma nagyobb, mint a tanulmányban bemutatott darabok száma. Az írásom célja, hogy bemutassam azt, hogy a homokbálványosi postahivatal személyzete valószínűleg visszaélt a helyzetével, és minden jel arra utal, hogy a szabályokkal ellentétben a katonai leveleket is megportózta.

Dél-magyarországi történelmi háttér

Bizonyos alapvető történelmi ismeretek nélkül nem lehet eligazodni az I. világháború 1918-as tűzszünete, és a békeszerződés 1921-es életbelépése közötti időszak tekintetében, emiatt jelen írásomban külön kitérek a történelmi háttérre. Az I. világháborút a Központi Hatalmak, köztük az Osztrák-Magyar Monarchia, elvesztették. A Monarchia 1918. őszén fegyverszünetet kért, ennek aláírására 1918. november 3-án került sor Padovában. Egyrészt a fegyverszünet aláírását megelőzően, 1918. október 30-án Horvátország (Szlavóniával) kivált a Monarchiából, másrészt, még a Monarchia formális fennállása alatt, 1918. november 13-án Belgrádban megtörtént a katonai egyezmény aláírása az Antant (Entente cordiale) és Magyarország között. Ezen egyezmény a magyar területek vonatkozásában különböző demarkációs vonalakat ill. megszállási övezeteket írt elő, amelyek azonban messzemenően eltértek a végül is megszállt területektől (azaz lényegesen kisebbek voltak, mint az elfoglalt területek.) Röviddel a belgrádi megállapodás után, 1918. november 16-án formálisan is megszűnt a Monarchia, és Magyarország e napon (Nép)Köztársasággá alakult.

A Népköztársaság 1919. március 21-én alakult át Tanácsköztársasággá, amelyet azután 1919. augusztus 1-én, az intervenciós csapatok katonai győzelmei következtében levertek. Az országot a belgrádi fegyverszüneti egyezményt követően részlegesen megszállták a Felvidéken a csehszlovák, a Délvidéken a szerb haderők. Fiumét olasz csapatok okkupálták. A románok Erdélyt, Partiumot és a Bánságot kezdték el fokozatosan elfoglalni.

A demarkációs vonalak időnként változtak, és ezzel együtt a megszállt területek nagysága is folyamatosan nőtt. A megszállók ellen a Tanácsköztársaság felvette a harcot.

A csehszlovákokat ugyan átmenetileg visszaszorították, de az Antant felhívására kénytelenek voltak visszavonulni, azonban a románoktól vereséget szenvedtek a Tanácsköztársaság csapatai, és ezt követően a román csapatok végül Budapestet (1919. augusztus), sőt, a Dunántúl egy kisebb részét is megszállták.

Ötödik megszállóként a francia expedíciós hadsereg előbb Arad térségében tartózkodott, ahol a szerb és a román megszálló haderők szétválasztása is a feladatukat képezte. A szerb-román véleményeltérések elsősorban a Tiszántúl déli részei (Bánság ill. Bánát) miatt merültek fel. Végül a Tiszántúl déli része e két megszálló hatalom között megosztásra került (pl. a korábban szerbek által ellenőrzött Temesvár román megszállás alá került), a franciák pedig Szegedre tették át a székhelyüket. A franciák által megszállt Szegeden már a Tanácsköztársaság időszakában szerveződni kezdett az ellenforradalmi fehér hadsereg és kormány, sőt, az utóbbi meg is alakult, átmenetileg aradi központtal. A Tanácsköztársaság megszűnése után azonban nem vehették át rögtön a tényleges hatalmat az ország felett.

Közben a szegedi kormánytól függetlenül, az Antant hatalmak által el nem ismert kormányok működtek Budapesten, de csak igen korlátozott hatalommal. A fehér sereg előbb a Duna-Tisza közére, illetve a Dunántúlra vonult be, a románok pedig csak 1919. novemberében ürítették ki Budapestet, ill. vonultak vissza a Tisza vonalára (november 14-16.), lehetővé téve a fehér hadsereg budapesti bevonulását (1919. november 16.)

A tiszántúli területekről pedig csak az ezt követő hónapokban vonultak ki a románok, ekkor vehette át a fehér hadsereg az uralmat, javarészt 1920. elején. A királyság formálisan az 1920. évi I. törvénycikk meghozatalával állt vissza (1920. február). Nagybányai Horthy Miklós altengernagynak, a fehér hadsereg fővezérének kormányzóvá választása pedig (az 1920. évi II. törvénycikkkel) 1920. március 1-jén történt meg.

A fegyverszünet elvezetett a trianoni békediktátum 1920. június 4-én történt aláírásához (amelyet az Országgyűlés csak november 13-án fogadott el, és a következő év júliusában, az 1921. évi XXXIII. törvénycikk hirdetett ki, egyedülálló módon gyászkeretben.)

Ezzel kialakultak az I. világháború utáni új magyar határok, amely belső területeinek megszállása - a szerbek által megszállt baranyai részeket kivéve - megszűnt, a határokon kívüli korábbi megszállt területek pedig külföldre váltak. A baranyai szerb megszállás csak 1921. augusztus 21-én ért véget. Ugyancsak 1921-ben került sor az Ausztriának ítélt burgenlandi területek tényleges átadására is (Gazda, 1987; Radovanović, 2017).

Szerb katonai levelek jelenléte a megszállt magyarországi területeken

Az I. világháború lezáráshoz kapcsolódó, a tűzszünet (1918. november) és a béke (1921. július) életbe lépése közötti időszaknak a megszállt területeket érintő postatörténeti ismerete sokkal nagyobb kihívást jelent, mint a már rendezett körülmények között, a szabályokban iktatott postaforgalomnak az elemzése. A szerb csapatok által megszállt dél-magyarországi területekre vonatkozó postaforgalmi rendeleteket az 1918. november 13-án aláírt belgrádi katonai egyezmény tartalmazta, amely alapján - többek között - a civil postának a megszálló csapatok felügyelete alatt kellett működnie.

A szerb hadsereg esetében a tábori posta nem volt megkülönböztetve a többi katonai postától. Ezért külön szerb tábori postáról nincs értelme értekezni, mivel a szerb katonai postaforgalmat általánosságban a katonai posta alatt értelmezzük. A szerb posta esetében a katonai levelezőlapok (és képeslapok), valamint a 20 gr-ig az első súlycsoportba tartozó katonai levelek fel voltak mentve a postai bérmentesítés alól.

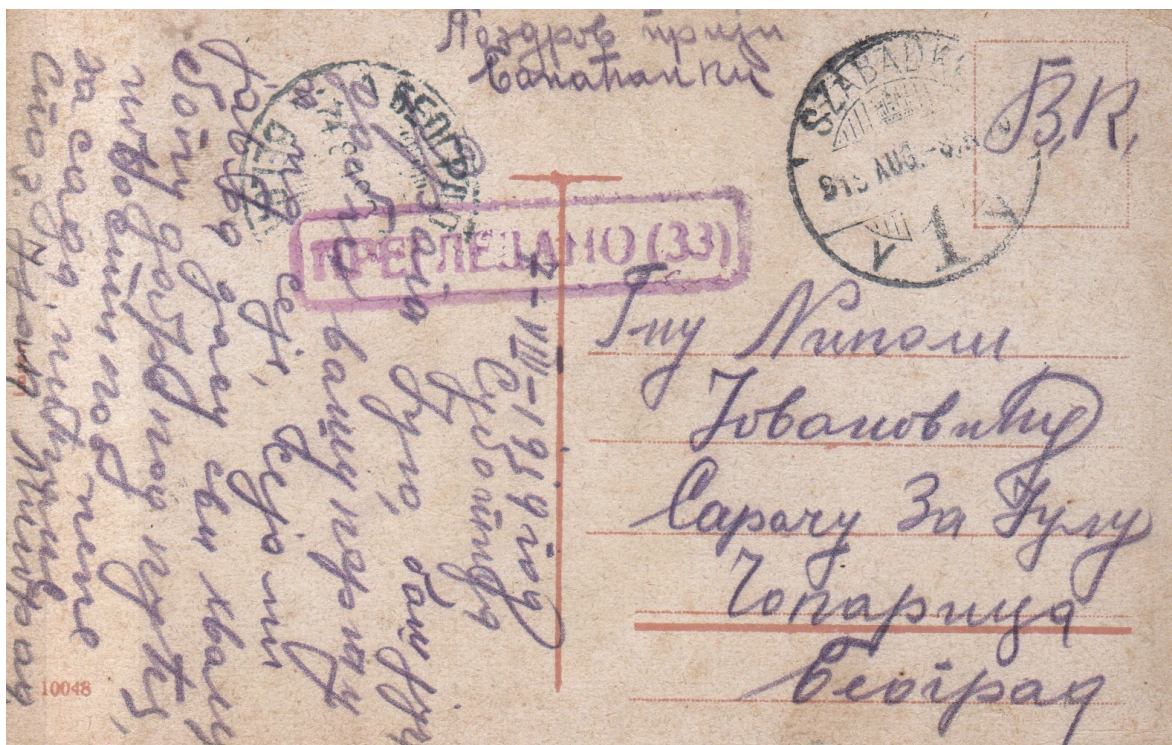
A katonai küldemények esetében nem volt kötelezően előírva az alakulati bélyegző használata, így a bérmentesítés alóli mentességhez elegendő volt az, ha fel volt tüntetve, hogy katona küldi vagy katona által lett feladva ill. egyszerűen oda lett írva, hogy katonai lap (vojnička karta) (1. ábra), vagy csak egyszerűen a katonai lap rövidítése (V. K.) (2. ábra).

Ezt persze elősegítette az is, hogy a katonai postaforgalomban az ott feladott, és az oda címzett közönséges levelek, levelezőlapok, illetve hírlapok, politikai napilapok, a különböző hadsegélyező küldemények, egyesületek küldeményei, stb. mind portómentességet (bérmentességet) élveztek.

A szerb hadsereg által megszállt dél-magyarországi területeken, szintén temesvári keltezéssel, 1919. március 26-án a bánsági (tiszántúli) hadi parancsnokság felhívta a figyelmét, illetve felszólította a postán dolgozó személyzetet arra, hogy a katonai küldemények bérmentesek, és kötelesek az ilyen küldeményekre vigyázni, illetve a legrövidebb időn belül kézbesíteni, elkerülendő a településtől-településig, illetőleg postától-postáig történő felesleges "utaztatásokat" (Arhiv Vojnog instituta).

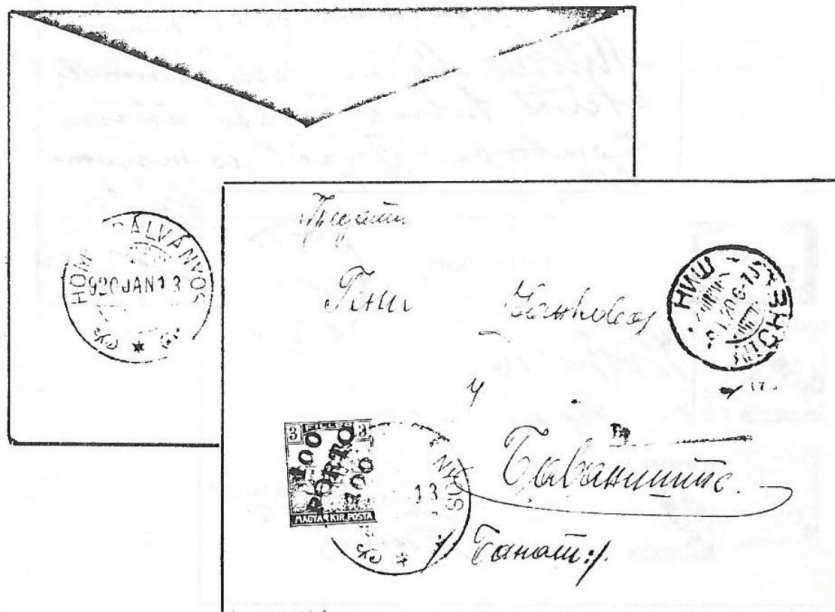
1. ábra. 1919.08.11-én Szabadkáról Belgrádba küldött, képeslapra írt katonai lap, amely egy szabadkai postai bélyegzővel és cenzúra bélyegzővel lett ellátva. (A szerző szkennelése).

2. ábra. 1919.08.08-án Szabadkáról Belgrádba küldött katonai lap, amely egy képeslapra írt, szabadkai postai- és cenzúra bélyegzővel, valamint belgrádi érkezési bélyegzővel lett ellátva. A bérmentesítés helyén csak a kézzel írt V. K. rövidítés (vojnička karta - katonai lap) található. (A szerző szkennelése).

Niši levél

A niši levél képe a szakirodalomban legelőször Etre (1980) cikkében jelent meg (3a. ábra). Később, ugyanerről a levélről egy jobb minőségű kép is közzé lett téve (3b. ábra) Bodnár (2022) írásában. A niši levél esetében is egyértelműen egy katonai levélről beszélhetünk, függetlenül attól, hogy a boríték nem teljes, és a niši feladó adatait sem tudjuk.

3a. ábra. Az 1920.01.09-én feladott niši levél fekete-fehér képe Etre (1980) cikkéből, amelynek hátlapján az 1920.01.13-i homokbálványosi postai érkeztetési bélyegző is látható. (Képernyőfelvétel, <https://ibk10025.hu>)

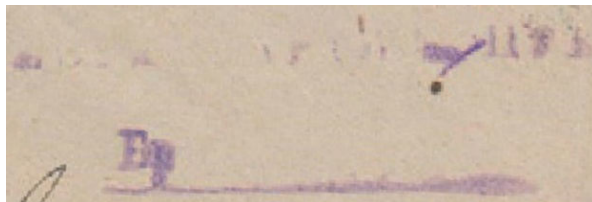

3b. ábra. A niši levél címoldalának színes képe Bodnár (2022) cikkéből, amelyen a lila színű katonai hivatalos bélyegző sokkal jobban látható. (Képernyőfelvétel, <https://ibk10025.hu>)

A levél előlapján pedig egy katonai egységtől származó, lila színű hivatali bélyegző lenyomatrésze is található (3b. ábra részlete), a következő tartalommal:

... PUK / Br _____

eredetiben cirill írással: ... ПУК / Бр _____

3b. ábra részlete

A "PUK" szó szerbül ezredet jelent, amely alapján egyértelmű, hogy egy katonai levélről van szó. Ezek szerint a homokbálványosi portóztatás teljesen indokolatlan, értelmetlen és szabálytalan.

Macedón történelmi háttér

A második Balkán-háborúban (1913.06.29. - 1913.08.10.) Bulgária egyedül harcolt Görögország, az Oszmán Birodalom, Románia, Szerbia és Montenegró ellen. Az 1913. augusztus 10-i bukaresti béke Észak-Macedóniát nagyrészt Szerbiának juttatta, Görögország pedig 51.000 km²-rel gyarapodott, megszerezve a történelmi Macedónia nagy részét, köztük Thesszalonikit, Nyugat-Trákiát, és több égei-tengeri szigetet is. Románia a macedóniai vlachok miatti érdekeltsége fejében, Dobrudzsa déli részéből kapott mintegy 8.000 km²-t Bulgária rovására.

Bulgária csupán a Sztruma-folyó és Sztrumica vidékét tarthatta meg; Szerbia kapta Ohridot és a monasztiri vilajetet. Az 1913-as konstantinápolyi béke további veszteségeket hozott; Bulgáriának le kellett mondania Drinápolyról és Kelet-Trákiáról. Területe így 111.850 km² lett, részben csekély macedóniai gyarapodással és keskeny égei-tengeri kijáratral. Ezzel szemben Szerbia területe 38.700 km²-rel nőtt, így ennek eredményeként csaknem megkétszereződött.

A macedón területek elvesztése fontos szerepet játszott abban, hogy Bulgária az I. világháborúban a Központi Hatalmakhoz csatlakozott. Az Antant Trákia és szerbiai macedón területek felajánlásával próbálta megnyerni Bulgáriát, míg a Monarchia szintén Szerbia rovására ígérkezett. A döntő lépést az 1915. szeptember 6-i titkos szövetségi szerződés hozta, melyben Bulgária vállalta, hogy megtámadja Szerbiát, cserébe egy égei-tengeri kijáratért, Trákiáért és Dobrudzsáért. Ezt követően, 1915. októberében hadat üzent szomszédjának, majd elfoglalta a szerbiai macedón területeket.

Az 1918-as román béke csalódást okozott, mert Dobrudzsát csak részben kapta vissza, ezért politikai válság robbant ki. 1918. őszén francia-szerb erők visszafoglalták Macedónia nagy részét, és Bulgária szeptember 29-én fegyverszünetet kötött. Ferdinánd cárt október 3-án lemondatták.

Az 1919-es neuilly-i béke tovább csökkentette Bulgária területét 103.160 km²-re; a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság megkapta a Sztrumica-völgyét, Kelet-Trákia pedig Görögországhoz került. A térségben Albánia is igényt formált bizonyos macedón területekre, és 1924-ben, hosszú vita után Szveti Naum a Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz került (Hamza, 2001).

Prilipi levelek

A filatéliai szakirodalomban eddig 3 darab prilipi levél került bemutatásra, ezek Etre (1978b, 1980) és Bodnár (2022) írásaiban találhatóak meg. A prilipi (ma: Prilep, Észak-Macedónia) leveleken első látásra látni, hogy prilipi katonai bélyegző van rajtuk. A prilipi szerb katonai bélyegző egy, a balkáni háborúból visszamaradt katonai bélyegzők egyike (Mićović, 2003).

A bélyegző felső részén, a cirill Prilip (eredetiben: ПРИЛИП) szöveg alatt, a fekete felületen bele van vésve a vojna (katonai, eredetiben: ВОЈНА) szó, míg a bélyegző alsó részén, a latin Prilip szó felett pedig bele van vésve a pošta (eredetiben: ПОШТА) szó (4. ábra és 6b ábra). Egyértelmű, hogy katonai bélyegzőről van szó, mivel egy ehhez hasonló Prilip (civil) postai bélyegző is létezett, amely nem tartalmazta a katonai és a posta szavakat, hanem inkább az ún. svájci bélyegzőkre (vagy az ún. penge bélyegzőkre hasonlított), és függőleges vonalakkal volt megvésvé.

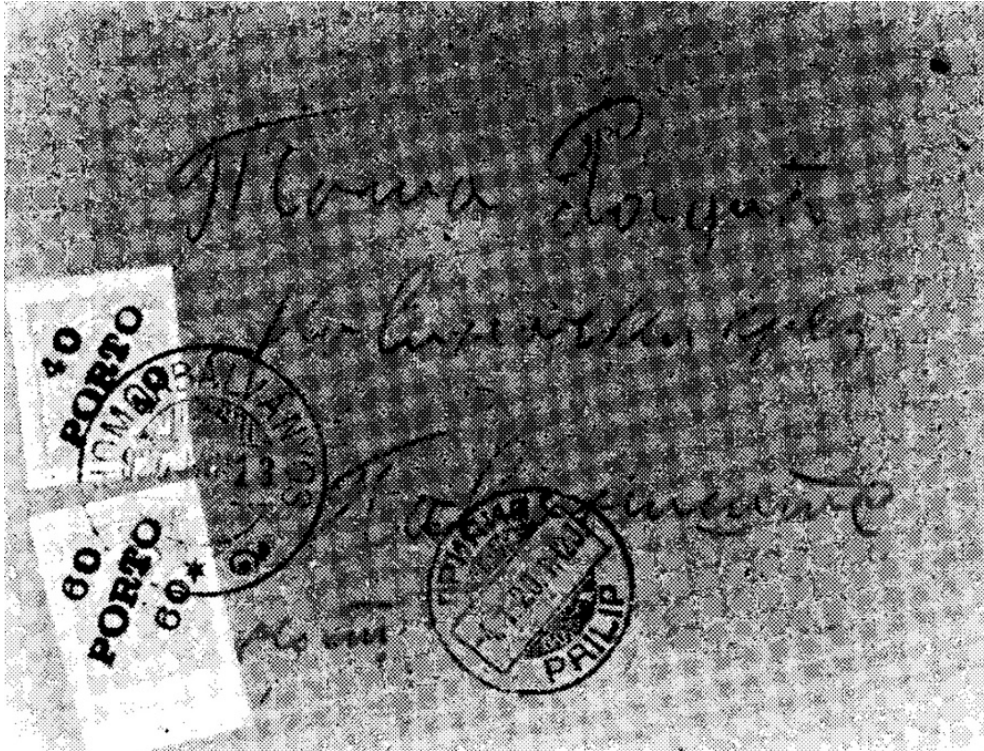
4. ábra. A prilipi levél, ahol a bélyegzőn könnyen kiolvashatóak a “ВОЈНА ПОШТА”, azaz a katonai posta szavak. Bodnár (2022) írása alapján. (Képernyőfelvétel: <https://ibk10025.hu>)

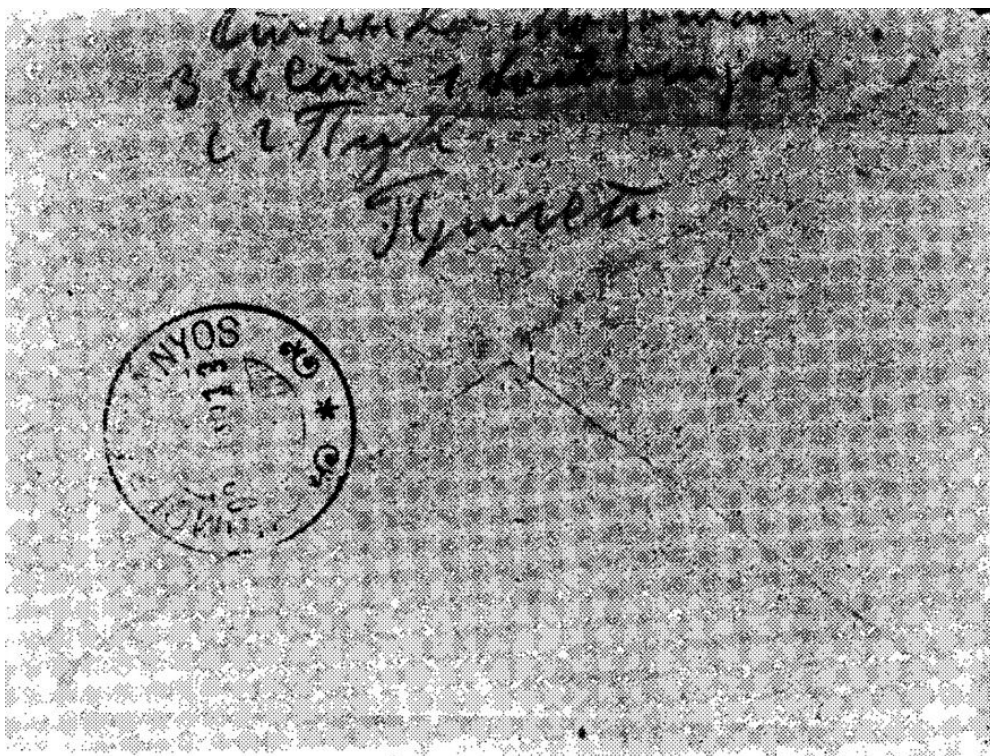
4. ábra részlete

6b. ábra részlete

5a. ábra. A Homokbálványosra küldött prilipi levél előoldala Etre (1980) cikkéből.
(Képernyőfelvétel, <https://ibk10025.hu>)

5b. ábra. A Homokbálványosra küldött prilipi levél hátoldala Etre (1980) cikkéből.
A hátoldalon kiolvasható, hogy a feladó katona volt. (Képernyőfelvétel, <https://ibk10025.hu>)

A már leírtakon túlmenően, a feladó címe is egyértelműen egy katonai alakulat címére utal (5b. ábra):

3 četa 1 divizija 22 Puk, Prilep

(magyarul: 3. század 1. hadosztály 22. ezred, Prilep)

6a. ábra. Prilipi levél Homokbálványosra küldve Etre (1978b) cikkéből, amelynek a hátoldala alapján a feladó katona volt.

6b. ábra. A Homokbálványosra küldött prilipi levél színes előoldala Bodnár (2022) cikkéből (hátoldal nélkül), amely megegyezik a 6a. ábra előoldali képével. (Képernyőfelvétel, <https://ibk10025.hu>)

A következő szembetűnő tényező az, hogy mindhárom prilipi levél 1920. január 4-én, azaz vasárnap került feladásra (4., 5a. és 6b. ábrák). Nehezen hihető, hogy egy ilyen kisvárosban a civil posta vasárnap is dolgozott volna, míg a katonai postán nagyjából állandóan volt ügyeletes. Mindhárom bemutatott prilipi levél egyértelműen katonai levél, amelyeket az említett részlet elemek is bizonyítanak. Az érvényes postai szabályoknak megfelelően ezen küldemények portómentességet élveztek, pontosabban portómentességet kellett volna élvezniük. Hogy miért és mikor (kézbesítés előtt, vagy kézbesítést követően) kerültek fel rájuk a portóbélyegek és az ezekre ütött homokbálványosi bélyegzések, ezt nem tudhatjuk. Azonban tény, hogy ezeken a leveleken a homokbálványosi portóztatás teljesen indokolatlan, értelmetlen és szabálytalan is.

Montenegrói történelmi háttér

1918-ban az Antant felszabadította a balkáni területeket, így Montenegrót is, azonban a bevonuló szerb csapatok hamarosan megszállóként kezdtek el viselkedni. I. Miklós montenegrói király vissza akarta szerezni a trónját, de az 1916-os elmenekülése után népszerűségét elvesztette, a pánszláv érzelmek pedig az ellene forduló lakosságot arra készítették, hogy Podgoricában országgyűlést hívjanak össze (Jelavich, 2000). A Podgoricai Gyűlés 1918. november 24-29. között, a montenegrói alkotmány megsértésével tartották, és november 26-án kimondták a Petrović-Njegoš dinasztia trónfosztását, valamint a Montenegrói Királyság feltétel nélküli egyesítését Szerbiával.

A gyűlés összehívását több lépés készítette elő, amelyek aláásták Montenegro államiságát. Miklós királyt kizárták az 1917-es Korfui nyilatkozatból, ami erősítette a félelmet Szerbia annektálási szándékáról. Szerbia létrehozta és finanszírozta a Montenegrói Nemzeti Egyesülési Bizottságot, amely az egyesítést propagálta. A versailles-i konferencia engedélyezte a szövetséges megszállást, Franciaország pedig támogatta a szerb hadsereg bevonulását, amely egyrészt katonai közigazgatást vezetett be és kijárási tilalmat rendelt el, másrészt lefegyverezte a montenegróiakat.

A választásokat - alkotmányellenesen - az Egyesülési Bizottság szervezte, miközben megtiltották a montenegrói katonáknak a hazatérést, és megakadályozták a király visszatérését is. A propaganda minden egyesítés-ellenzőt hazaárulónak bélyegzett. A "fehér lista" győzött, amely a Szerbiához való csatlakozást támogatta, szemben a "zöld listával", amely konföderációt szeretett volna. A gyűlés határozatai következtében Montenegro de facto megszűnt, és Szerbia részeként belépett a Szerb-Horvát-Szlovén Királyságba. A megszállás ellen lázadások törtek ki, amelyeket 1925-ig véresen megtoroltak, akkor ugyanis I. Sándor szerb-horvát-szlovén király (aki I. Miklós montenegrói király anyai unokája volt) amnesztiát adott. Ellentmondásos, hogy a Szövetségesek még egy ideig továbbra is elismerték Montenegro függetlenségét; ezért is hívták meg a képviselőit az 1919-es versailles-i konferenciára (Milojević, 2018; Banić, 2022).

Cetinjei lap

A Cetinje-Homokbálványos lap (7. ábra) szintén a hatalmi szerv egyik személye által (feladója egy csendőr hadnagy, szerbül: žandarski poručnik, eredetiben cirill írással, rövidítve: жанд. поручник) került feladásra, így a postai bérmentesítés alól felszabadított küldeményként kellett volna kezelni.

Így ebben az esetben is, a homokbálványosi portóztatás szintén teljesen indokolatlan, értelmetlen és szabálytalan. Ezen katonai levél részletes elemzése majd az egyik következő tanulmányban kerül bemutatásra.

7. ábra. Cetinjeről Homokbálványosra küldött katonai lap Kobelbauer (2012) írásából. (A szerző szkennelése.)

Bosznia-hercegovinai történelmi háttér

1918. október 6-án zágrábi politikusok - boszniai résztvevőkkel együtt - megalakították a Szlovének, Horvátok és Szerbek Nemzeti Tanácsát, amely az Osztrák-Magyar Monarchia délszláv területeinek politikai képviseletét vállalta. Október 19-én bejelentették, hogy átveszik a politikai irányítást, majd október 29-én önálló államot kiáltottak ki, amelyhez Bosznia-Hercegovina is tartozott.

Az Osztrák-Magyar Monarchia összeomlása után, 1918. november 3-án Padovában fegyverszünetet kötöttek, amely előírta az osztrák-magyar csapatok visszavonását Boszniától északra. November 4-től a Szövetségesek (köztük a szerb hadsereg is) megszállhatták a kiürített területeket. A szerb kormány kijelentette, hogy a hadsereg csupán a rendfenntartást szolgálja a boszniai igazgatás felügyelete mellett, így Bosznia-Hercegovina hosszú idő után saját kormányzathoz jutott.

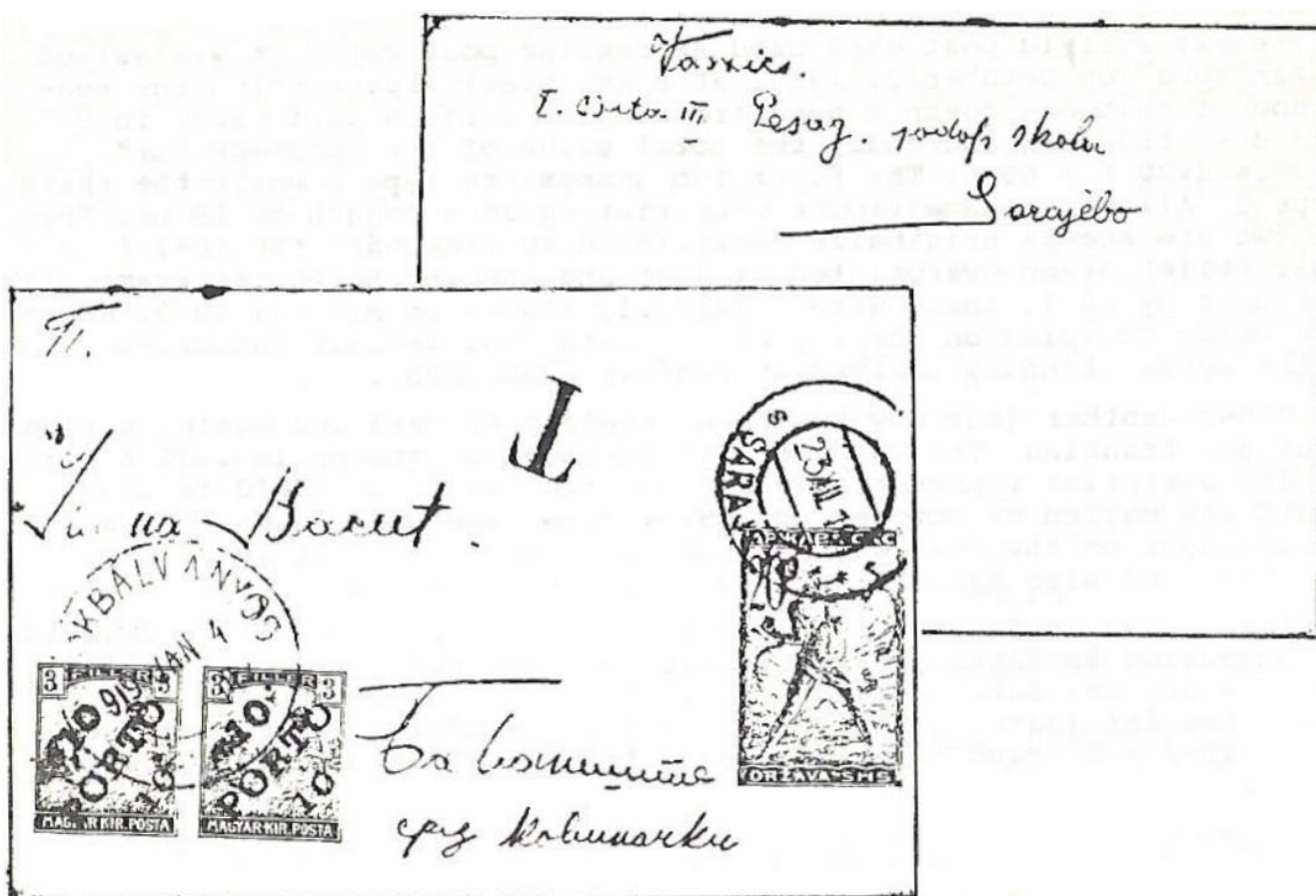
A Magyarországgal és Ausztriával kötött fegyverszünetek ideiglenes állapotot teremtettek 1918. december 1-ig, amikor is kikiáltották a Szerbek, Horvátok és Szlovének Államát, amelybe Bosznia-Hercegovina is beolvadt. Ezt később a saint-germaini (1919. szeptember 10.) és a trianoni békeszerződés (1920. június 4.) is szentesítette; mindkét ország elismerte az új államot és annak határait.

A Monarchia lakói annak az államnak az állampolgáraivá váltak, amely a területet megszerezte. Kivételesen lehetőségük volt választani az osztrák, magyar, illetve az új délszláv állam vagy más szomszédos országok állampolgársága között. Az erről szóló döntésük kapcsán nem érhetett őket zaklatás az 1914. július 28-a, és a területek szuverenitásának nemzetközi elismerése közötti tevékenységükért (Jelavich, 2000).

Szarajevói levelek

A Sarajevóból küldött levelek esetében is katonák voltak a feladók. Az első levélnél (8. ábra) ezt egyértelműen el lehet olvasni a feladó adataiból, amely a levél hátoldalán található:

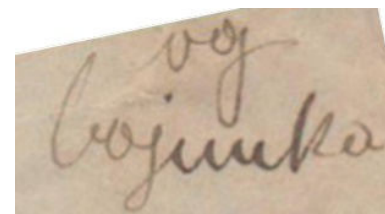
I. század III. gyalogsági altiszti iskola
(eredetiben-rövidítve: **I. četa III. Pešad. podof. škola**).

8. ábra. Sarajevóból Homokbálványosra küldött katonai levél, Etre (1978b) írásából.
(Szkennelt fénymásolat.)

A következő levélen (9. ábra) a feladó a szabályoknak megfelelően, a címlapon, annak jobb felső részében feltüntette, hogy katonáktól (eredetiben, szerbül: од војника) származik a küldemény, így ez is katonai levélnek tekinthető.

Az azonos kézírásból, illetve a címzettek egyező családi névéből látható, hogy a 8. és a 9. ábrákon lévő leveleket ugyanaz a katona küldte Szarajevóból.

од војника ("katonáktól")

9. ábra. Szarajevóból Homokbálványosra küldött levél, Bodnár (2022) cikkéből.
(Képernyőfelvétel, <https://ibk10025.hu>)

A harmadik levélen (10. ábra) a "katonáktól" (од војника) szövegre ráragasztották a homokbálványosi portóbélyegeket, de a két portóbélyeg közötti részen látható a szöveg kis részlete.

од војника ("katonáktól")
részlete a bélyegek alatt

10. ábra. Szarajevóból Homokbálványosra küldött levél, Bodnár (2022) cikkéből.
(Képernyőfelvétel, <https://ibk10025.hu>)

Közös vonások

Jelen elemzésemben bemutatott objektumok felhasználási időszaka 1919. novemberre és 1920. januárja közötti. Ezt a 3 hónapot valójában a homokbálványosi portó provizóriumok második időszakaként írhatjuk le (ami főleg 1919. decemberére és 1920. januárjára vonatkozik), amikor a hivatalosan el nem fogadott, már számjegyekkel is kiegészített felülnyomatú homokbálványosi bélyegek kerültek felhasználásra.

Érdekességként említem, hogy nem ismerünk sem 1920. februárjából, sem ennél későbből SHS bélyegekkel megportózott küldeményeket (vagy bármilyen más objektumot), amelyek 1920. folyamán lettek volna megportóztatva Homokbálványoson. Persze lehetséges ugyan, hogy ilyenek léteznek, de eddig még nem bukkantak fel. (Sikerült kapcsolatba lépnem több olyan filatelistával is, akik ezen homokbálványosi terület objektumait is gyűjtik, azonban egyikük gyűjteményében sem található ilyen küldemény, és nem is emlékeznek ilyenekre.)

A címzettek

A tanulmányomban bemutatott lapokat és leveleket katonák és csendőrök írták a hozzátartozóiknak, illetve a falubelieknek. Ezt figyelembe véve, véleményem szerint Nagy (2016) által a cikkében ezzel kapcsolatban leírt állítások tévesek, ugyanis Ő így fogalmaz:

"A másik csoport a szerb nyelvű, elég egyszerű írással megírt lapok, levelek, melyeket látszólag volt katonák írtak a volt helyőrségükbe. Azok hozzá voltak szokva, hogy a háború alatt díjtalanul leveleztek."

Mivel az összes vizsgált és bemutatott küldemény mind Homokbálványosra volt címezve, ezért a fenti megállapítás egy nagyon egyszerű tényfeltárással cáfolható: **Homokbálványoson sem kaszárnya, sem helyőrség nem volt**. A lapok feladóinak és címzettjeinek a vezetéknevei gyakran egyeznek, ami a rokoni kapcsolatokra utalhat. Ezek a tények egyszerűen kizárják annak a lehetőségét, hogy (amint azt Nagy fogalmazza) a volt katonák írtak volna a volt helyőrségükbe.

A fegyverszünet utáni, és a békeszerződés életbelépése előtti időszakban még mindig sok szerb katonai és csendőrségi személy volt szolgálatban, ill. nem szerelt le. A katonai küldemények a felhasználásuk alapján a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság Alkotmányának meghozataláig mentesek voltak a postai díj megfizetése alól.

Az állítólagos bélyeghiány

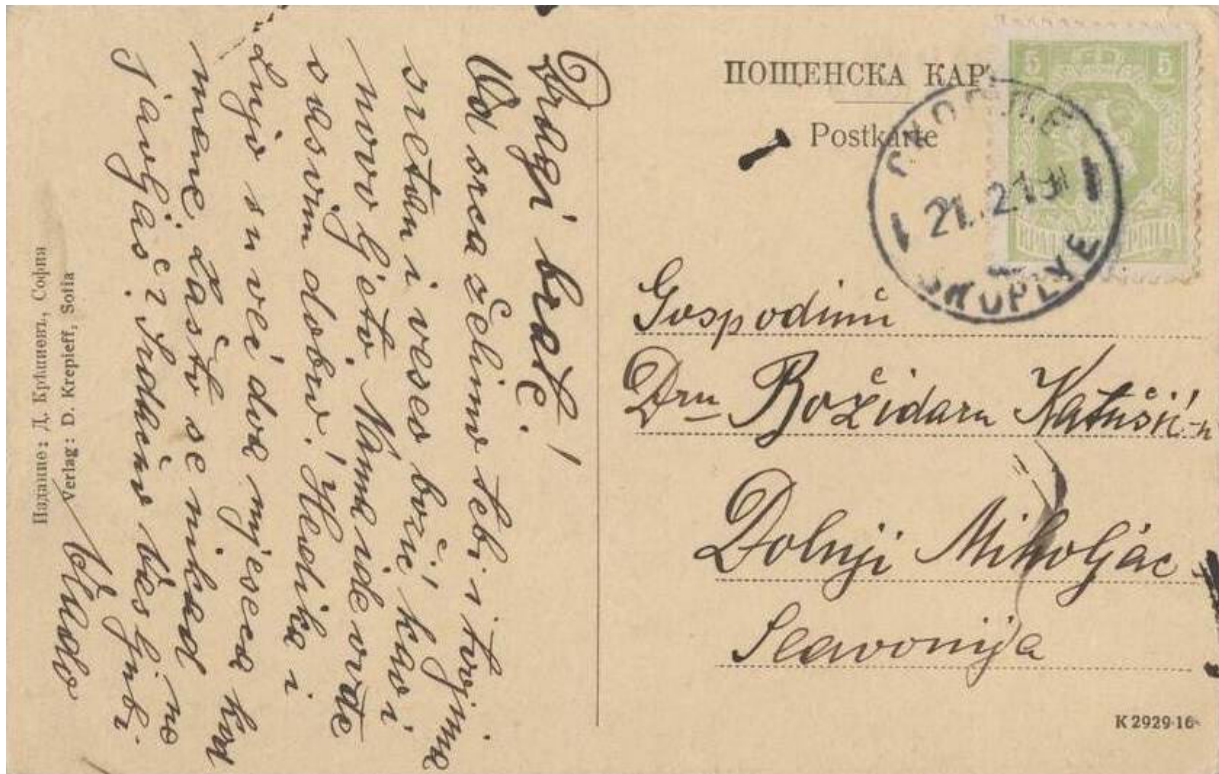
Cáfolnom kell a következő megjegyzéseket ill. állításokat:

"Az a tény, hogy a levelek jó részén nincsen bélyeges bérmentesítés, nem lehet döntő. Ebben az időben sok helyen volt bélyeghiány." (Éttre, 1980)

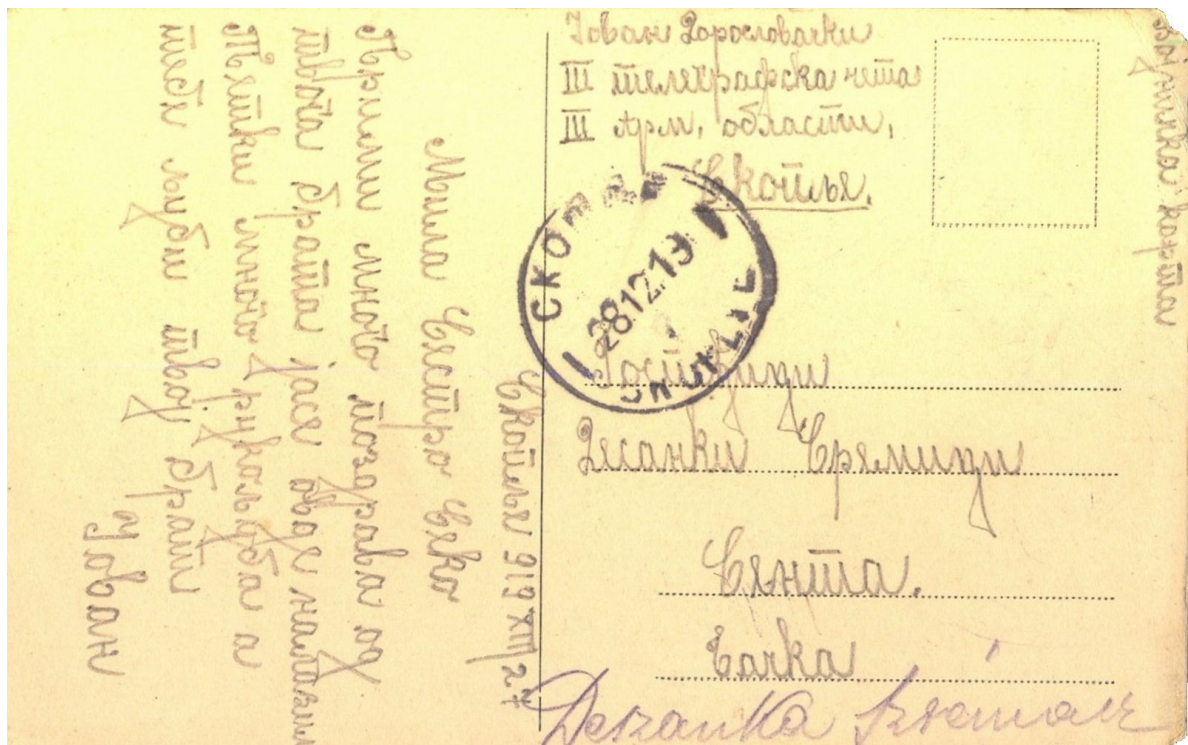
"A másik csoport a szerb nyelvű, elég egyszerű írással megírt lapok, levelek, melyeket látszólag volt katonák írtak a volt helyőrségükbe. Azok hozzá voltak szokva, hogy a háború alatt díjtalanul leveleztek. A háború után ennek a szokásnak vége volt, viszont sok helyen az interregnumban bélyeg nem volt, így a küldeményeket frankatúra nélkül egyszerűen bedobták a postaládákba." (Nagy, 2016)

"Az előző, két azonos napon feladott levél alapján megállapíthatjuk, hogy sok más településhez hasonlóan Prilip postahivatalának sem maradt bélyege. Egyáltalán nem volt ritka, hogy a küldeményeket bélyeg nélkül továbbították." (Bodnár, 2022)

A katonai küldemények az I. világháború alatt (ahogy azt a bevezetésben is írtam) portómentességet élveztek azokon a területeken, amelyek a szerb katonaság ellenőrzése alatt álltak. A mai Észak-Macedónia területén szerbiai bélyegekkel történt a bérmentesítés (11. ábra), míg a katonai lapok bérmentesek voltak (12. ábra). Hasonlóképpen volt ez Montenegróban is (13. ábra), ahol szintén a szerbiai bélyegeket használták fel a postai forgalomban. Szerbiában (beleérte Észak-Macedóniát és Montenegrót is, így ez a homokbálványosi küldemények esetében a prilipi, niši és a cetinjei küldeményekre is vonatkozik) 1919. áprilisától kezdve egészen 1921. június 28-ig (az új Alkotmány elfogadásáig) a katonai (és csendőri) első súlycsoportba tartozó (legfeljebb 20 gr-os) levelek és lapok portómentesek voltak. Ebben az időszakban a posta irányítását a katonai parancsnokságtól átvették az újonnan alapított Posta- és Távírda Minisztériumához tartozó állami (civil) szervek (Vuković, 2015, 2016).

11. ábra. 1919. decemberében feladott lap Szkopjéból Alsómiholjácra (Donji Miholjac), amely a díjszabásnak megfelelően 5 parás szerb bélyeggel lett bérmentesítve. (Képernyőkép: delcampe.net)

12. ábra. 1919. decemberében feladott lap Szkopjéból Zentára, amely mint katonai lap, a szabályoknak megfelelően portómentes volt. (Képernyőkép: delcampe.net)

13. ábra. Montenegrói levelek szerbiai bélyegekkel bérmentesítve (1919-1920), Cetinjeről, Podgoricáról és Beraneről. Ex-Al Kugel gyűjtemény. (Képernyőkép: cherrystoneauctions.com)

Derocco (1940) szerint a szerb forgalmi bélyegsornak (Péter király és Sándor trónörökös arcékepeivel) összesen négy kiadása volt. Az első 1918. október 1-én lett kinyomtatva Párizsban, amelyet Korfun vettek át (ugyanis a szerb csapatok és a Kormány akkor éppen ott állomásozott, várva a támadás megindítását), és ezt az ún. "Korfui kiadás"-nak nevezzük. A későbbi három belgrádi kiadás 1919. október 1-én, 1920. január 4-én, és 1921. márciusában került forgalomba. Ezek a bélyegek 1921. április 21-ig voltak forgalomban, amikor az egész SHS Királyság területére kiadott egységes bélyegek maradtak csak érvényesek. Annak ellenére, hogy pl. a Michel és Szabó-Antal J. (1944) által kiadott katalógusokban csak három kiadást említenek az adott bélyegekből, Derocco a kézikönyvében (1940) ezt sokkal részletesebben is feldolgozta, valamint írt a postai rendeletekről és a kiadott bélyegek példányszámáról is. A posták rendszeres ellátása néha a logisztikai problémák miatt pár napot akadozott, ezért 1919. augusztusától megtörténhettek egyrészt felezések, másrészt olyan esetek is előfordultak, hogy bélyeg nem került felragasztásra a küldeményre, helyette csak ráírták, hogy megfizetve (eredetiben: *наплатњено*). Az is előfordult, hogy a bélyegeket vagy egyáltalán nem árusították, vagy pedig nem adták ki, helyette a bérmentesítési díj megfizetését követően ragasztották csak fel a bélyegeket a küldeményekre a postákon. Ez csak rövid ideig tartott, addig, amíg a megrendelt bélyegkészlet meg nem érkezett az adott postahivatalba. (Vuković, 2015).

Bélyegekből pedig biztosan volt elegendő készlet 1919. augusztusától, ugyanis a belgrádi kiadásokból több millió darab bélyeg maradt eladatlanul és felhasználatlanul, melyeket az 1930-as évek elején a belgrádi, zágrábi, ljubljana, újvidéki, szarajevói, spliti és szkopjei posták filatéliai részlegein teljes sorozatokban lehetett megvásárolni. A fennmaradt több milliós bélyegkészlet pedig bizottságilag lett megsemmisítve 1935. májusában (Derocco, 1940). Az ingyenes szerbiai postázásról és a bélyeghiányról így elmondható, hogy a homokbálványosi portó felülnyomatok felhasználási idejében ez a vizsgált, fent említett postákon nem volt jellemző.

Elgondolkodtató körülmények

Hogy miért, és mikor (kézbesítés előtt vagy után) kerültek fel a küldeményekre a portóbélyegek és lettek lebélyegezve, ezt nem tudhatjuk. A Szarajevóban 1919. december 23-án feladott levél Homokbálványoson 1920. január 4-én (vasárnap) lett megportózva. Mivel a homokbálványosi postán a vasárnap munkaszüneti napnak számított, ennek a ténye felveti a lehetséges utólagos (kézbesítés utáni) bélyegzés lehetőségét. A logikátlansága miatt azonban felmerül itt még egy kérdés: hogy kerültek a bélyegpiacra ezek a levelek? Az egyik lehetséges és legvalószínűbb forgatókönyvként természetesen előfordulhatott az, hogy ha a címzetteknek nem kellett a levél borítékja (akik vagy emlékként őrizhették, vagy egy hideg téli napon egyszerűen csak a tűzbe dobhatták volna őket), akkor Groó Árpád vásárolta fel ezeket és utólag megportózhatta (lásd a vasárnapi postabélyegző példáját).

Összegzés

A bemutatott katonai és csendőri küldemények a postai szabályokkal ellentétesen, indokolatlanul lettek megportózva Homokbálványoson. A szabálytalan portóztatás bizonyított a cikkben ismertetett prilipi, niši, szarajevói és cetinjei küldeményeken. Magának a portózásnak a ténye is megkérdőjelezhető, ugyanis nem tudni, hogy még a kézbesítések előtt, vagy már a kézbesítések után történtek-e meg ezek, ugyanis az egyik esetben (a Szarajevóban feladott levélnél) a homokbálványosi portóztatás egy vasárnapon történt, amikor is a postán munkaszüneti nap volt, a posta nem dolgozott. Nem zárható ki ezen küldemények utólagos manipulálása, és a felülnyomott portóbélyegek használatának szükségessége sem egyértelmű. A feltárt tények arra utalnak, hogy ezen bemutatott objektumokat nem, mint valódi, futott, postatörténeti tárgyaknak kellene tekintenünk, hanem olyan dokumentumoknak, amelyekre utólag kerültek fel a postai értékcikkek és a homokbálványosi bélyegzők, azaz filatélia-piaci értéknövelési céllal szándékosan csinálták őket. Csinálmányként kellene kezelnünk ezen küldeményeket! Persze érdekességként bemutatathatóak ezen homokbálványosi küldemények is (miszerint szívességileg vagy anyagi megfontolásból milyen "mache"-kat csináltak), azonban nem tekinthetőek valódi postatörténeti objektumoknak.

Irodalom:

- Banić S. (2022.11.28). Vremeplov: Podgorička skupština: 24. - 29. studenoga 1918. Novi Informator 6759. [\[link\]](#)
- Dr. Bodnár Zs. (2022). Legendás postamesterek I.: Homokbálványos 2. rész, *Bélyegvilág*, 2022 (9), 17-19.
- Derocco, E. (1940). *Istorija poštanskih marka Srbije*. Biblioteka Jugoslovenskog filatelističkog saveza: Sveska 1. Jugoslovenski filatelistički savez, Beograd
- Ettore, L.S. (1978a). Homokbálványos: A Special Overprint Nobody Knows, *News of Hungarian Philately*, 9 (2), 1-6
- Ettore, L.S. (1978b). Homokbálványos: A Special Overprint Nobody Knows, *News of Hungarian Philately*, 9 (3), 4-8
- Dr. Ettore L. (1980). A homokbálványosi portó provizórium, *Philatelica*, 80 (1), 23-33.
- Gazda I. (1987). Postai cenzúra Magyarországon - II. rész. Az I. vh. utáni időszak, *Philatelica*, 87 (2), 1-13.
- Hamza G. (2001). A macedón kérdés az európai politikában. *Magyar Szemle X. (11-12)*, 192-205.
- Jelavich, B. (2000). *A Balkán története I-II*. Ford. Balabán Péter. Budapest: Osiris; Budapest
- Kobelbauer, H. (2012). A Few Remarks to BAVANIŠTE / HOMOKBÁLVÁNYOS. *Jugopošta*, 102, 4-8.
- Mićović, V. (2003). *Srbija 1804-1918: istorija pošta i žigovi*. Studio filatelije, Beograd
- Milojević, M. (2018). Bosna i Hercegovina za vreme Prvog Svetskog Rata. *Crimen*, 9 (1), 19-37.
- Dr. Nagy F. (2016). Egy szerb falu Magyarországon. Bavaniste-Homokbálványos postatörténete, 1868-1920, *Philatelica*, 2016 (1), 1-13.
- Radovanović M. (2017). Srpska vojska posle oslobođenja Srbije 1918. *Filatelista*, 276. 18-48.
- Szabó-Antal J. (szerk.) (1944). A Dunamedence államainak bélyegkatalógusa 1944, Szilágyi Béla kiad., Budapest
- Vojni arhiv u Beogradu, *Sign. 576-45/1*
- Vuković M. R. (2015). Obnova poštanskog saobraćaja u Srbiji od 1916 do 1921. *Filatelistički glasnik* 10, 5-14.
- Vuković M. R. (2016). *Serbian Military Postal System in Exile 1916-1918*. Belgrade

[Abstract in English on page 35.](#)

Hamis bélyegzés felismerése (Egy homokbálványosi postai bélyegző példája)

Derecskei Attila, Budapest

Kivonat

A tanulmány a hamis bélyegzések egyik lehetséges vizsgálati módszerét mutatja be, különös tekintettel a betétszám-cserére és a bélyegzések tipológiai, tipográfiai sajátosságaira. A J és K típuscsoport bélyegzőinek szerkezeti és betűmetszési eltérései alapján bizonyítható, hogy az 1980-as években megjelent, majd újabban kiállításokon is felbukkant, egyes Homokbálványos bélyegzésű objektumok teljes hamisítványok. A cikk rávilágít a dátumformátumok, betűtípusok és díszítőelemek összehasonlító elemzésének szerepére a hamisítványok felismerésében, továbbá hangsúlyozza a korszerű vizsgálati módszerek fontosságát a hiteles szakvélemények kialakításában.

Kulcsszavak: bélyegzeshamisítás, Homokbálványos, betétszám, betűmetszés

Bevezetés

A bélyegkek hamisításai mellett ritkábban találkozunk bélyegzeshamisításokkal. Vagy sűrűn találkozunk velük, csak azokat sem egyszerű rutinmunka felismerni. Ennek okán gyakran elsiklik a kevésbé gyakorlott, képzetlenebb gyűjtő fölöttük. Ez a helyzet részben a magyar küldemények, bérmentesítések egyes időszakokra lebontott feldolgozásának hiánya miatt áll fenn.

Másrészt az is oka, hogy a bélyegzések kifejezetten jó általános feldolgozottsága (MBM VI., Kostyán, 1973) ellenére részleteiben nem eléggé ismert az átlaggyűjtők, de olykor tapasztaltabbak vagy akár ismert bélyegvizsgálók előtt sem.

Ha a bélyegzeshamisítás olyan gyűjtési részterülettel párosul, amely a hamisítások célterületeként kifejezett veszélynek van kitéve, akkor különösen aprólékos, figyelmes, alapos vizsgálat fedheti csak fel a hamisítást. S itt nem csupán a rajzolat egyes kisebb eltérései fontosak. Elengedhetetlen a bélyegzők fizikai, műszaki felépítésének ismerete és a festékismeret is. Néha pedig még más, látszólag idegen ismeretanyag is szükséges. **A mostani esetünkben például a betűmetszés és a betűtípusok ismerete is fontos tényező.**

Ilyen alapos vizsgálat lebuktatott "áldozatává" vált már néhány, egyébként nem ritka bélyegzés is: Kassa, Lucskifürdő (Philatelica 89/1, 37. o.) (Megjegyzem, ezek is megszállási küldeményeken váltak ismertté!) Ezek a bélyegzések az 1980-as évek közepén jelentek meg. Alacsony számú megjelenésük oka, hogy a hamisító sok, azonos típusú hamisítványt nem hozhatott forgalomba a lebukás veszélye nélkül. Az akkor készült, szintén a megszállási hamisítások közé tartozó küldemények a megjelenésük, technikájuk alapján egy "műhelyhez" köthetők. Erről a dátumozás egyes grafikai jellemzői árulkodnak.

Mivel a gyűjtők oldalán fennálló, a korabeli bélyegzéseket illető általános ismerethiány elősegítette a piaci megjelenést, így ez a gyűjtési terület is újabb célponttá vált a hamisítók számára a '80-as évek közepe, második fele környékén. Máig ható, tehát egy immáron 40 éves hamisításról essék most néhány szó!

A közelmúltban, nevezetesen a Hunfilex 2022 világhiállításán, és más kiállításokon is (pl. Hunfila 2021, XIX. Balkanfila 2023) ismét felbukkant néhány hamis küldemény. Sajnálatos, hogy bár ezeket már sok-sok évtizede ismertük, mégis egyes szakírók, kiállítók ismételten úgy állították be őket, mintha azok valódi küldemények lennének.

A J és a K bélyegzőcsoportok ismerete

A képzett bélyegzésgyűjtők természetesen pontosan tudják, hogy egy-egy bélyegzésnek milyen sok apró, ám döntő eltérései lehetnek, amelyek alapján a hamisítás biztosan felismerhető.

A legfontosabb ismérvek közé tartoznak pl. az 1890-es évek végétől a magyar bélyegzők átalakításánál elszenvedett sérülések. Akkoriban, az egykörös bélyegzők mellett, a legtöbb postahivatalban a Magyar Bélyegkek Monográfiája rendszere (Kostyán, 1973) szerinti **J típuscsoportos**, betétrendszerű, egysoros (B1), valamint a **K típuscsoportos**, kerékrendszerű (Kr) bélyegzők voltak elsősorban használatban.

A két típuscsoport alaposabb, pontosabb ismerete ez esetben elengedhetetlen!

A századforduló miatt az 1800-as évek dátumozásánál az év jelzése nem okozott semmilyen gondot. Azonban 1900-tól a kétszámjegyű évjelzés nem mutatott jól: "00".

Ezért a Magyar Királyi Posta úgy döntött, a bélyegzőket átalakítják. Az átalakítás a **J típuscsoportnál** egyszerű volt; a dátum számára fenntartott helyre csak egy számmal többet kellett beilleszteni (y2 helyett y3).

Ez komolyabb átalakítást nem tett szükségessé. Ha a bélyegzőtestben volt elég széles hely, akkor csak a 00 elé kellett beilleszteni a hiányzó 9-est. Ebben tehát a technológia megegyezik a nyomdai szövegszedéssel. Ha a szövegből hiányzik egy betű, az minden nehézség nélkül beilleszthető. Az így behelyezett dátum egy, vagy két csavarral rögzíthető volt kiesés ellen.

A megoldás a **K típuscsoportnál** már nehezebb. A típuscsoport bélyegzői a dátumbeállításához több, egymás mellé elhelyezett, egyazon tengelyre felfűzött kereket tartalmaztak (1. és 2. ábrák). Ezeket a kívánt állásban egy, vagy több szorítócsavarral lehetett rögzíteni az elfordulás elkerülése érdekében. A K típuscsoportnál így az évszám három számjeggyel való megjelenítése (y3) csak úgy volt biztosítható, ha egy újabb számkereket illesztettek a bélyegzőbe. A kerékbővítések során egyes bélyegzőknél a keresztpánt, esetenként pedig a külső vagy a belső kör, vagy akár a Korona is megsérült.

A további kerék beillesztése következtében az átalakítás előtti és utáni elrendezésnél a dátumkerekeknek a bélyegző pántjában a külső körtől való távolságuk megváltozott. A szabad helyre eggyel több számnak kellett beférnie oly módon, hogy a szimmetriát meg kellett őrizni!

Emellett volt egy másik, fontos különbség a két típuscsoport között. Amint azt ismerjük már jól, az egykörös bélyegzőknél is többféle betűtípust használtak a vésnőkök. A hétköznapi használatban ezt a számítógépeken ma mindenki természetes egyszerűséggel, rutinból használja. Szinte észre sem vesszük a különbséget.

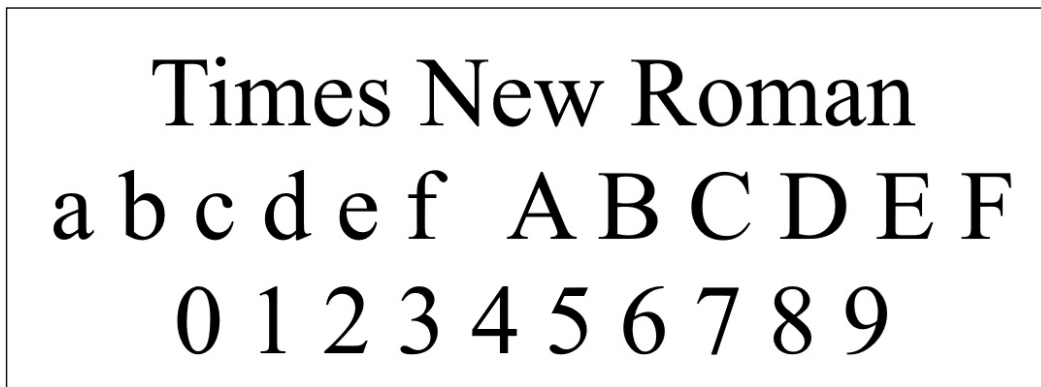
1. és 2. ábrák. Kerékrendszerű y3 bélyegző "PINCZEHELY".
(Forrás: <https://bu.hu.museum-digital.org>)

Betűtípusok

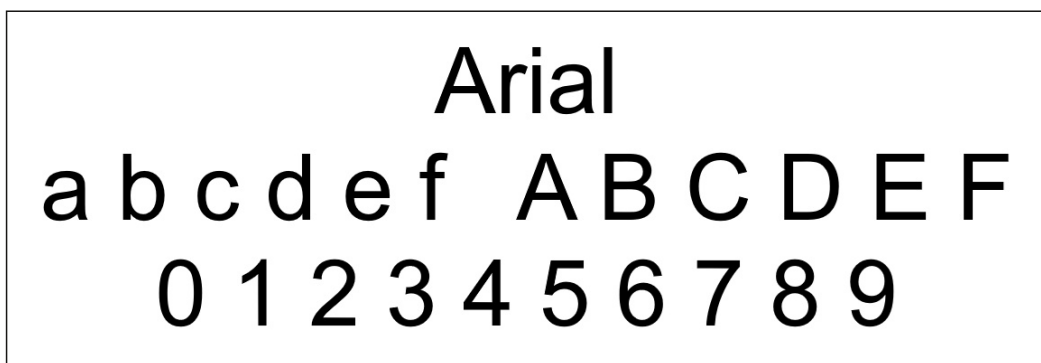
Az egyszerűbb, könnyebb érthetőség érdekében a mindennapi gyakorlatból veszem a példát.

A számítógépünkön általában két nagyon gyakori betűtípust használunk; a Times New Roman (lásd: 3. ábra), és az Arial (lásd: 4. ábra) betűtípusokat.

Stílusjegyeikben, jellemzőikben, rajzolatukban rendkívül nagy eltérések vannak, amelyek fölött gyakran elsiklik a figyelmünk.

3. ábra. A Times New Roman betűtípus

4. ábra. Az Arial betűtípus

A Times New Roman egy Times-jellegű, nemlineáris, talpas antikva. Az Arial egy Helvetica-jellegű, lineáris, talpnélküli antikva. Kicsit részletezve ez utóbbi azt jelenti, hogy egy lineáris betűtípusnál (Arial) a betű vonalvastagsága mindenhol azonos, a vonalvégeken pedig nincsen betűtalp, serif. Az 1-es szám alján ez jól látható eltérés: a Times esetében egy vízszintes kis vonal látható, Arial esetében ez hiányzik. Olyan betűknél, számoknál, ahol nincs vonalvég (mint amilyen az o-betű vagy épp a 8-as szám), ott látható, hogy a Times betűtípus esetén a betű vonalvastagsága változik. Általában a vízszintes irányú vonalrészek vékonyabbak, a függőlegesek vastagabbak. Így a betű, szám vonalvastagsága változó, nemlineáris (lásd: 1. táblázat).

Egyes vonalvégeken, pl. az a, c, f betűk tetején, ill. a 3-as és 5-ös számjegyek alján kis gömb, csepp alakú végződés van a Times betűtípus esetén. Ez a rajzolat-különbség a J és K típuscsoport egyik nagyon fontos, jellemző eltérése. A J típuscsoport dátumozásánál az évszám és a nap jelzése nemlineáris, betűtalpas antikva, a hónap jelzése lineáris, talpas antikva. Szintén az 1-es számot nézve, annak függőleges szára vastagabb, mint amilyen a ferde kampója, és a függőleges vonal alján is vízszintes talp van.

Betűtípus	Jelleg	Vonalvastagság	Betűtalp	Serif
Times New Roman	Times	nemlineáris (változó)	talpas	van
Arial	Helvetica	lineáris (azonos)	talpnélküli	nincs

1. táblázat. A Times New Roman és az Arial betűtípusok főbb jellemzőinek összehasonlítása.

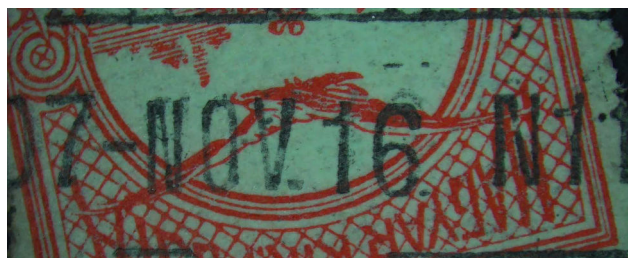
A J és K típuscsoport dátumozása

A J típuscsoport betétrendszerű bélyegzőiben a számok mérete általában 3,8-4,1 mm magasságú. Ez a méret tehát többnyire a 4 mm körül változik kissé. Ennek jól definiált oka van, ami inkább az emberi látással, optikai csalódással és a tipográfiával van szorosabb kapcsolatban. Ugyanakkor a K típuscsoport dátummagassága mindig 3,0-3,2 mm magas. Ennek oka az, hogy a bélyegzőszerkezetben a kerékátmérő korlátot szab a lehetséges legnagyobb betűméretnek. Ennél nagyobb számok, betűk nem férnek el a kerék külső palástján. Sok más, szintén kerékrendszerű bélyegzőnél, ha a kerék nem volt pontosan rögzítve, akkor a dátum alatt, fölött sokszor látható a következő szám aljának vagy tetejének a nyoma.

Mindezek azt jelentik, hogy a J típuscsoportos bélyegzők dátummagassága jól láthatóan, jelentősen, kb. 30-35 %-kal nagyobb. A J típuscsoportos bélyegzőknél **sosem használtak 3 mm körüli, lineáris, talpnélküli antikva számokat!** (Lásd: 5. ábra.) Ez a méret és típus a K típuscsoport jellemzője (6. ábra). Amint azt korábban láttuk, a hónapjelzés esetében talpnélküli, lineáris betűk készültek, ám azok is 4 mm körüli magasságban.

5. ábra. J típuscsoport betűtípusa (FORRÓ).

6. ábra. K típuscsoport betűtípusa (VÁG-ÚJHELY).

Jelenlegi ismereteink alapján nem tudjuk, hogy az új évszámokat a J típuscsoport esetében a több ezer bélyegzőre, napra lebontva milyen sorrendben készítették el. Azt azonban az előforduló bélyegzések alapján biztosan tudjuk, hogy kezdetben ehhez a betétrendszerű típuscsoporthoz csak kiegészítő 9-es számokat véstek. A későbbi gyártásoknál (a helytakarékoság érdekében) már keskenyebb számok készültek, elsősorban az évszámhoz (5. ábra, késői vésésű, keskenyebb évszám). Ilyenek 1906 körül kezdtek nagyobb számban megjelenni. Habár ezek esetében (ha az évszám nem tartalmaz egyenes vonalrészletet) kicsit nehezebb felismerni az évszámnál a nemlineáris metszést, de a nap jelölésénél ez mindig sokkal könnyebb. Így a 908 esetén nehezebb, 919 esetén könnyű dolgunk van az 1-es betűtalpának megjelenésével.

A hamis bélyegzés egyéb jelentős eltérései (betűmetszés)

A dátumformátum, betűtípusok, méretek már önmagukban is eldöntik, hogy a bélyegzés egyáltalán lehet-e valódi, avagy bizonyosan hamis. A most látható HOMOKBÁLVÁNYOS bélyegzésnél az eddigiek alapján is egyértelmű, hogy a Philatelica 2016/1 számában (9. oldal, 15. ábra) bemutatott küldemény (7. és 7a. ábrák) egy teljes levélhamisítvány. (Megjegyzem, hogy a küldeményen lévő Vinkovci bélyegzés is teljes hamisítvány, ennek elemzése egy külön cikkben történik majd meg.)

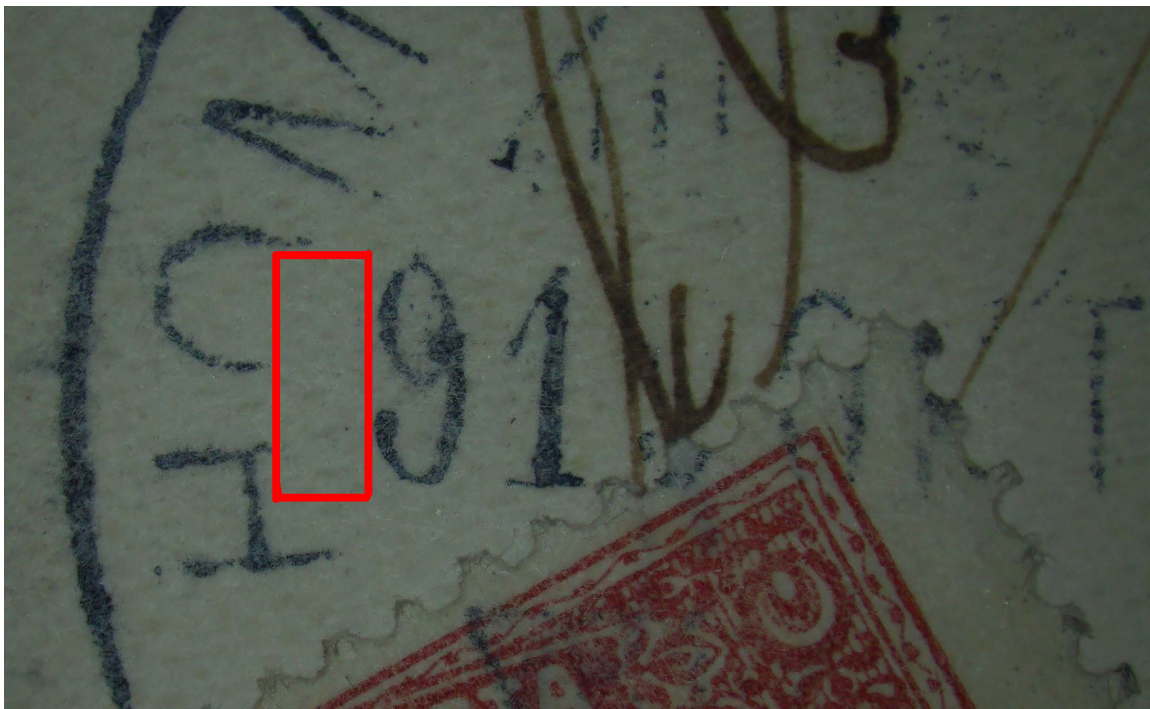
7. ábra. Hamis homokbálványosi levél.
Forrás: Philatelica 2016/1 (9. o., 15. ábra)

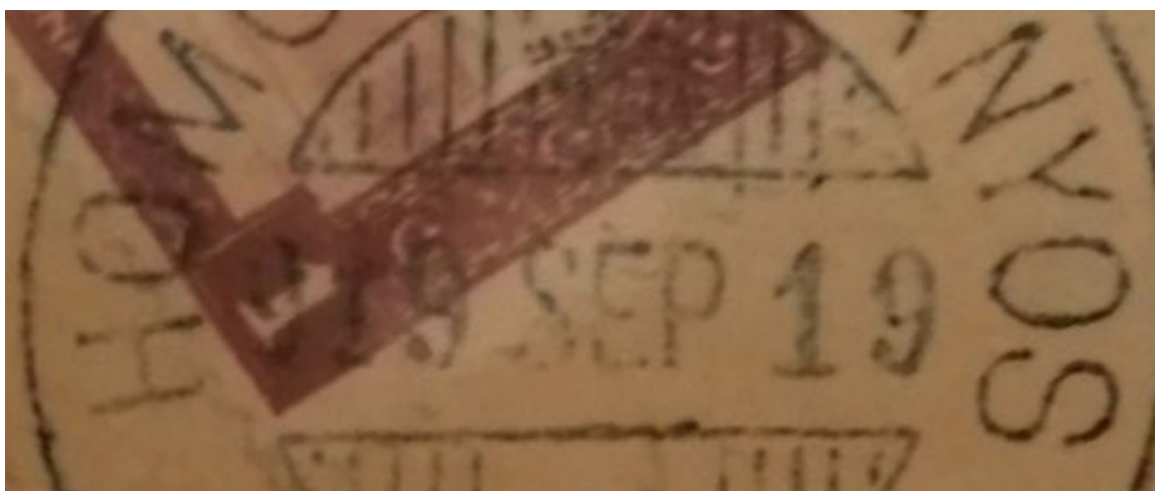
7a. ábra. A hamis bélyegzés nagyítása.
Forrás: a szerző saját felvétele.

A vizsgált homokbálványosi bélyegzőnél más, nagyon fontos eltérések is vannak. A tucatnyi eltérések leglátványosabbjai közül nézzünk néhányat! A dátummező a valódi bélyegzőnél olyan méretű, hogy az évszám csak úgy volt beilleszthető a betétrendszerű bélyegzőtestbe, ha azt akkorára vésték, hogy a "HO" betűk aljának egy része - a H jobb alja és az O bal alja -nem férték el (8. ábra, vörös kerettel jelölve).

Ugyanakkor **a hamis bélyegzés esetében a betűk teljesek** (9. ábra).

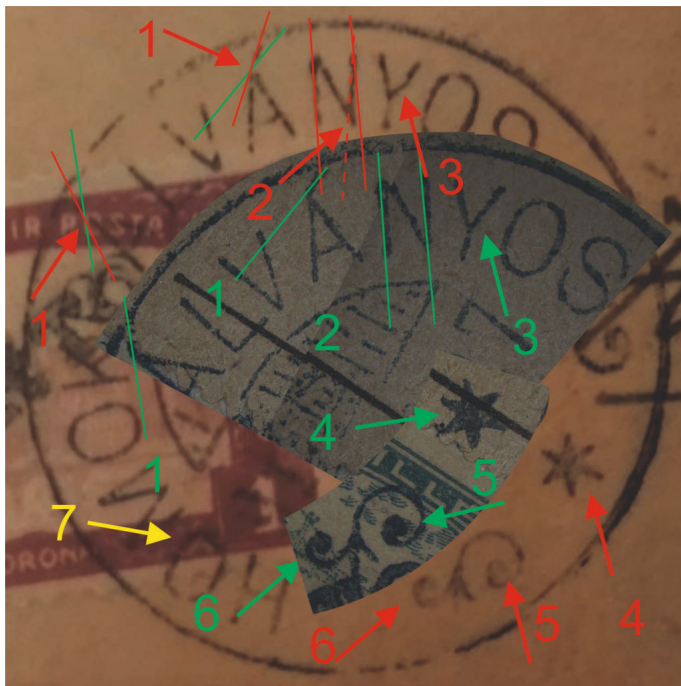

8. ábra. Egy **valódi HOMOKBÁLványOS** bélyegzés nagyított részlete.

9. ábra. A **hamis HOMOKBÁLványOS** bélyegzés nagyított részlete.

Ez a hamis bélyegzés egy J típuscsoportos dátumformátum, ám a betűtípus nem egységes metszése, és a nap 9-es számjegyének torz és kisebb mérete is egyértelműen bizonyítja, hogy a teljesen ép "HO" esetében hamis bélyegzéssel van dolgunk. Továbbá a számok nincsenek egy alapvonalon, ami a J típuscsoportnál a szerkezetből adódóan jellemző sajátosság. Ugyanezzel a teljes "HO" változattal ismert öt küldemény között pedig K típuscsoportos dátumváltozat is található. Ez pedig szintén alátámasztja a hamisságot. Továbbá, szintén jól látható (10. ábra), hogy a helységnevének két ékeze az Á-betűkön eltérő dőlésszögű, méretük, elhelyezkedésük is más a valódi bélyegzéshez képest. Ide tartoznak többek közt egyes díszítőelemek (csillag) méretei, formái (indák), betűk egymástól való távolságainak (alávágás, kerning) eltérései. A csillag díszítés formája, mérete is egyértelműen eltér a hamis bélyegzésnél. Elhelyezkedésük a bélyegzésen belül (pl. az N és Y betűk egyes vonalainak meghosszabbítása a bélyegzés ellentétes oldalán) máshol metszik a belső vagy külső kört, és a rajzolatuk is torz. A vizsgálat így egyértelműen lehetségessé teszi a hamis homokbálványosi küldemények közül ezen hamis bélyegzős példányok felismerését.

10. ábra. A valódi és a hamis bélyegző eltérései.

A 10. ábra háttérében a hamis bélyegző képe látható. A számos eltérés közül a legkönnyebben összehasonlítható, látványos különbségeket jelöltem. A zöld szín a valódi bélyegzőhöz tartozó jelzéseket mutatja. A vörös színnel jelöltek a hamis bélyegzés elemeit mutatják, a számok alapján megfelelnek a másíknak.

1. Az Á-betűk ékezeeteinek eltérése a hamis és a valódi bélyegzéseken. A hamis bélyegzés képén a dőlésszögeik láthatóan nagy szögben keresztezik egymást, eltérőek.
2. Az N-betű függőleges szárai is eltérő dőlésszögűek. A betű jobb alsó részén az ék alak eltér, és a jobb függőleges szár durván sérült, görbült.
3. Az Y-betű jobb felső szára láthatóan sérült, görbült.
4. A csillag rajzolata minden szárnál, azok találkozásainál eltér, a szögek különböznek.
5. A díszítő indák mérete, görbületeik eltérnek a valódihoz képest. Jelentős eltérést látunk az indavégi csepp alakú végződéseknél. A valódi bélyegzésen kiegyensúlyozott cseppalak, a hamisnál kisebb és torz vonalvégek.

6. Megegyezik az 5. pontnál leírtakkal.

7. A cikk korábbi részében (8. és 9. ábrák) már bemutatott, nagyon látványos eltérés. A valódi bélyegzésnél a HO betűpár dátummező felőli vége hiányos, a hamisítványnál a két betű teljes rajzolatú.

Ennek a hamis bélyegzésnek a használatát jelenleg öt küldeménynél ismerjük, immáron 40 éve. Sajnálatosnak tartom, hogy mindeddig ezeknek, a sok évtizede ismert hamisítványoknak a végleges kiszűrése nem történt meg a szakirodalomban megfelelően széles körben, és hogy ezért még mindig parttalan vitákat generál, noha a hamisság kérdése már 40 éve eldőlt. Annak magyarázata, hogy a később készült egyes tanúsítványok kiállítói, bélyegvizsgálói ezt miért nem vették figyelembe, másik cikkbe kívánkozok.

A jelen rövid leírás is jól érzékelteti, hogy megfelelő szakmai ismeretek mellett az alaposág elengedhetetlen egy hiteles és elfogadható szakvélemény, tanúsítvány elkészítéséhez. Az új, megfelelő és fejlett vizsgálati eszközök használatával és alkalmazásával születő újabb tanúsítványok, újabb szakvélemények akár bármely korábbi hasonlók érvényességét, hitelességét kétség nélkül megcáfolhatják.

Összefoglalás

A feldolgozott HOMOKBÁLVÁNYOS bélyegzésnél (Nagy, 2016 - 15. ábra, Gaudényi, 2025 - 7. ábra) az eddigiek alapján is egyértelmű, hogy teljes hamisítvánnyal van szó. Ez megtéveszthetetlenül bizonyított a postai bélyegző elemzése alapján (de ezek mellett a levélen ill. lapon más elem is hamis). A tanulmány ékes példája annak, hogy pl. a homokbálványosi postai bélyegző esetében a bélyegző két eleme is hamis. Az első hamisított elem a betétszámok kicserélése (J típusról K típusra), amely felismerésének egyik meghatározó tényezője a betűtípusok ismerete, a második hamisított elem pedig a betűmetszésből eredő hibák felismerése.

Irodalom:

- Cornides S. (1989). Modern bélyegzés-hamisítványok, *Philatelica*, 89 (1), 37-39.
- dr. Gaudényi T. (2025). Hamisítványok 1919 Zombor - Obrenovac (-Homokbálványos), *Bélyegvilág*, 2025 (1-2), 12-15.
- Kostyán Á. (1973). *A Magyar Bélyegkek Monográfiája VI., A magyar postaigazgatás bélyegzői (1867-1967)*
- Dr. Nagy F. (2016). Egy szerb falu Magyarországon. Bavaniste-Homokbálványos postatörténete, 1868-1920, *Philatelica*, 2016 (1), 1-13.

[Abstract in English on page 35.](#)

Filatélia 2025/1 Abstracts of the Articles

On the trail of false certificates I. (Modern misprint forgery) Attila Derecskei, Budapest

Abstract: The Hungarian 1973 Nicolaus Copernicus (MBK 2860) stamp was made using a so-called wet intaglio printing process, in which the direct color ink used has a thick consistency and is drawn out with sharp lines on the print. In the case of the examined fake misprint, a thinner ink was used, as in raster intaglio or modern inkjet printing. The print image is generally blurred due to differences in viscosity and shows no characteristics indicating intaglio printing.

Keywords: Copernicus, printing technology, forged misprint, 1973, MBK 2860

Postal history analyses of Homokbálványos I. (The official letter of Körtéd-Homokbálványos) Tivadar Gaudényi, Ph.D., Novi Sad

Abstract: The matter under review was the correspondence from Körtéd directed to Homokbálványos. The postal history item is an official letter originating from Körtéd, dispatched through mail from Fehértemplom to Homokbálványos. Since Körtéd did not have a post office in 1919, the letter was mailed from the nearby Fehértemplom. Based on the rules of that era, official letters, such as this one, were free from postage fees. Contrary to the postal regulations of the time, the overprinted postage due stamps of Homokbálványos were applied to the letter, written in Körtéd and posted in Fehértemplom. There are no signs of censorship in the letter. Since the justification for the postage due charges is not clear, possible misuse and later unjustified manipulation involving the overprinted postage due stamps of Homokbálványos, and a back-dated postmark cannot be ruled out.

Keywords: Homokbálványos, Bavanište, postal history, official letter, 1919, 1920

Postal history analyses of Homokbálványos II. (The letter of Törökbecse-Homokbálványos, The "mail" of public holidays) Tivadar Gaudényi, Ph.D., Novi Sad

Abstract: The subject of the examination was the letter from Törökbecse to Homokbálványos, for which postal (carried) usage cannot be proven. The dispatch postmark from Törökbecse falls on a holiday (1st January 1920, New Year's Day), when the post office was closed. The arrival postmark of Homokbálványos is likewise dated to a non-working day (4th January 1920, Sunday), when the post office was also not operating. The postage due provisional overprint stamp on the letter belongs to the group of overprints whose pattern was not officially approved.

Keywords: Törökbecse, Homokbálványos, Bavanište, provisional postage due, backdated postmark, 1920

Postal history analyses of Homokbálványos III. (Irregularly stamped military and gendarmerie letters) Tivadar Gaudényi, Ph.D., Novi Sad

Abstract: The subject of the investigation was the military and gendarmerie items sent to Homokbálványos between November 1919 and January 1920, as documented in previous publications. These items were sent from Niš, Prilipi, Cetinje and Sarajevo. Their assessment with postage due in Homokbálványos was unjustified, irregular and systematic. Furthermore, the fact that a letter sent in Sarajevo on 23rd December 1919, assessed with postage due stamps in Homokbálványos on 4th January, 1920 (Sunday) (when the post office was closed) suggests a scenario where postage due stamps could have been affixed and cancelled after delivery, so that the items would later command a higher price on the stamp market. This period can be described as the second period of Homokbálványos postage due provisionals, corresponding to the last three months of their use, and it was during this time that the Homokbálványos stamps with overprinted numbers, which were not officially accepted, were also included in the mailings.

Keywords: Homokbálványos, Bavanište, military mails, irregular postage due, provisional postage due, 1919, 1920

Identification of forged postmark (Example of a Homokbálványos postmarking) Attila Derecskei, Budapest

Abstract: The study presents one possible method for examining forged postmarks, with particular attention to the replacement of serial numbers and the typological and typographic characteristics of the cancellations. Based on structural and letter-engraving differences in the Hungarian J and K type-group postmarks, it can be demonstrated that certain cancellations of Homokbálványos, which appeared in the 1980s and have recently surfaced in exhibitions, are complete forgeries. The article highlights the role of comparative analysis of date formats, typefaces, and decorative elements in detecting forgeries, and emphasises the importance of modern examination methods in forming reliable expert opinions.

Keywords: postmark forgery, Homokbálványos, serial number, letter engraving

TÁJÉKOZTATÁS

Összhangban a [Küldetésnyilatkozat](#)unkban és az [Etikai kódex](#)ünkben leírtakkal, kizárólag tájékoztatásul közöljük az alábbi törvényi hivatkozást.

Részlet a [Büntető Törvénykönyvről](#) szóló **2012. évi C. törvény**ből:

Bélyeghamisítás 391. §

- (1) Aki forgalomba hozatal vagy felhasználás céljából
 - a) bélyeget [utánoz](#) vagy [meghamisít](#),
 - b) hamis vagy meghamisított bélyeget [megszerez](#), az ország területére [behoz](#), onnan [kivisz](#), vagy azon [átszállít](#),büntett miatt [három évig terjedő szabadságvesztéssel](#) büntetendő.
- (2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki hamis, meghamisított vagy felhasznált bélyeget [valódként](#) vagy fel nem használtként [forgalomba hoz](#) vagy [felhasznál](#).
- (3) A büntetés [egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés](#), ha a bélyeghamisítást
 - a) különösen nagy vagy azt meghaladó értékű bélyegre, illetve
 - b) bűnszövetségbenkövetik el.
- (4) A büntetés vétség miatt [egy évig terjedő szabadságvesztés](#), ha a bélyeghamisítást kisebb vagy azt el nem érő értékű bélyegre követik el.
- (5) E § [alkalmazásában](#)
 - a) **bélyeg**:
 - aa) a [postabélyeg](#), akkor is, ha még nem került forgalomba, vagy onnan már kivonták,
 - ab) a postai szolgáltatás [bérmentesítésére alkalmas jelzés](#) és a bérmentesítő gép lenyomata, a díjazással kapcsolatos [postai felülnyomás](#), felírás vagy jelzés, és a nemzetközi válaszdíjszelvény,
 - ac) a fizetési kötelezettség teljesítésére a hatóság által kibocsátott bélyeg, akkor is, [ha még nem került forgalomba, vagy onnan már kivonták](#), addig az időpontig, amíg visszaváltására, illetve cseréjére az állam jogszabály alapján köteles,
 - ad) fém természetének vagy tartalmának bizonyítására szolgáló [hatósági jel](#),
 - ae) az adó biztosítására szolgáló [hatósági jegy](#), valamint termék minőségének, mennyiségének, egyéb lényeges tulajdonságának bizonyítására szolgáló hatósági jegy,
 - af) a mérésügyi hatóság által mérőeszköz hitelesítésének és vizsgálatának bizonyítására, valamint hordó ürtartalmának jelzésére használt bélyegző és pecsét,
 - b) [forgalomba hozatalon a bélyeggyűjtés céljára](#) forgalomba hozást is érteni kell,
 - c) [meghamisításon a bélyegnek gyűjtés célját szolgáló jogosulatlan megváltoztatását](#) is érteni kell.
- (6) A külföldi bélyeg a belföldivel azonos védelemben részesül.

FILATÉLIA

2025/1

filatelia.hu
philatelica.hu

Magyar Bélyegszakértők Szövetsége

belyegvizsgalat.hu
belyegvizsgalat.hu
bevi.hu
bevi.hu

ISSN 3094-4074 (Online)